

Ontwerp-gebiedsplan landelijk gebied Krimpenerwaard

9 januari 2026

Ontwerp-gebiedsplan landelijk gebied Krimpenerwaard

9 januari 2026

Inhoudsopgave

Vooraf	5
Ons gebiedsbod	8
1 Inleiding	11
1.1 Waarom dit gebiedsplan?	11
1.2 Doel en status	12
2 De Krimpenerwaard	14
2.1 Landschap	14
2.2 Bodem en water	15
2.3 Landbouw	16
2.4 Biodiversiteit	17
2.5 Sociaaleconomisch	18
3 Ontwikkelingen en opgaven	19
3.1 Rivierkreeften en muskusratten	19
3.2 Weidevogels en biodiversiteit	20
3.3 Bodembeweging, -daling en broeikasgassen	21
3.4 Waterkwaliteit	23
3.5 Landbouw	24
3.6 Stikstof	25
3.7 Ganzen, zwanen, smienten, predatoren	26
3.8 Sociaaleconomisch	26
3.9 Infrastructuur en bereikbaarheid van kavels	27
4 Perspectief 2040	28
Lange termijn uitgangspunten van waaruit we samen werken	28
5 Dit moet opgelost worden en vraagt om duidelijkheid	31
5.1 Oplossing van de PAS-problematiek, Interimmers en andere vergunningssituaties	31
5.2 Een eerlijk verdienmodel en economisch perspectief	32
5.3 Structurele oplossing kreeftenproblematiek	32
5.4 Voorkomen aanvullende planologische schaduwwerking	33
5.5 Omgaan met bodemdaling en reductie CO ₂ -uitstoot	33

6 Hier willen we mee aan de slag: werkpakketten	35
Werkpakket 1: Bestrijding rivierkreeft, muskusratten, ganzen en predatoren	35
Werkpakket 2: Kennis over bodemdaling en emissies	37
Werkpakket 3: Emissiereductie stikstof op gebiedsniveau en legalisatie	39
Werkpakket 4: KPI-sturing melkveehouderij collectieven	41
Werkpakket 5: Uitbreiding agrarisch weidevogelbeheer	42
Werkpakket 6: Vervolg polderprocessen	44
Werkpakket 7: Natuurlijk perspectief en Regio Deal	46
7 Dit kan meteen: lopende projecten	49
7.1 Lopende projecten	49
7.2 Overige projecten in het gebied	50
8 Samenwerken en organisatie	51
8.1 We doen het samen	51
8.2 Organisatie	51
8.3 Uitvoering en beheer	53
8.4 Communicatie	53
9 Dit hebben we nodig	54
Bijlage 1: Aanbiedingsbrief ontwerp-gebiedsplan aan Gedeputeerde Staten	57
Bijlage 2: Hoofdpijnen perspectieven	58
Bijlage 3: Doelen:	60
Natuur en stikstof	61
Water	63
Klimaat	65
Landbouw	66
Overig	66
Bijlage 4: Kwalitatieve inschatting op doelbereik	67

Vooraf

De Krimpenerwaard, een waterrijk veenweidegebied ingeklemd tussen rivieren. Landbouw, natuur en waardevol landschap komen hier samen. De samenhang maakt de Krimpenerwaard zoals het is: een uniek slagenlandschap met koeien in de wei, schapen en open luchten. Dit waardevolle landschap wordt grotendeels door en met boeren beheerd. Hier wonen, werken en leven ondernemers met binding en passie voor hun omgeving. Dat willen we graag behouden. Tegelijk is dit niet vanzelfsprekend. De Amerikaanse rivierkreeft, bodemdaling, vermindering van biodiversiteit, het aflopen van de derogatie, teruggang van de waterkwaliteit en de toenemende kostendruk vormen belangrijke bedreigingen voor dit waardevolle landschap en het toekomstperspectief van onze boeren.

Het mooie is dat boeren, natuurbeheerders, bewoners en lokale overheden zich daardoor niet uit het veld laten slaan. Ze gaan voor hun gebied staan. Het aantal jonge bedrijfsopvolgers is hoog: zij zien toekomst voor hun boerenbedrijven in het gebied. Ze willen graag stappen maken. Bewoners willen het landschap met koeien in de wei omgeven door sloten en tiendwegen graag behouden. De bereidheid om samen in oplossingen te denken, is er. Er zit energie in het gebied om samen aan de slag te gaan met projecten. Tegelijk vragen ze ook om duidelijkheid van de overheid.

Om ons gezamenlijk toekomstperspectief te realiseren werken we met alle gebiedspartijen¹ aan een gezamenlijk gebiedsplan. In dit plan laten we zien waar we mee aan de slag willen, maar ook waar we de rijks- en provinciale overheid echt nodig hebben om wonen, werken, ondernemen en recreëren in de Krimpenerwaard te waarborgen voor volgende generaties. We kiezen ervoor om als gebied niet stil te blijven staan en ook aan de slag te gaan met concrete projecten in het gebied. Tegelijk blijven we een aantal urgente punten nadrukkelijk agenderen; de kreeftenproblematiek, de PAS-problematiek, het verdienmodel en het op orde brengen van de kennis rond bodemdaling en broeikasgassen. Wij willen aan de slag, maar de provinciale en rijksoverheid zijn nadrukkelijk ook aan zet.

De PAS-problematiek en andere vergunningsituaties maken het voor de betreffende boeren lastig om na te denken over de toekomst van de Krimpenerwaard. Nadenken over het nemen van stikstof reducerende maatregelen of versterking van de biodiversiteit, terwijl er, buiten eigen schuld, geen juridische basis onder het bedrijf ligt, is veel gevraagd. Een spoedige oplossing vanuit de overheid hiervoor is een belangrijke voorwaarde om verdere stappen te kunnen zetten. Anders gaat het niet lukken om de projecten te starten.

Ook een oplossing voor de massale aanwezigheid van de Amerikaanse rivierkreeft, muskusratten en ganzen is noodzakelijk. Oevers kalven af, waterplanten worden weggevreten. De sloten zijn leeg met de rivierkreeft als enige overlever. Willen we de doelen vanuit natuur en water halen, dan moeten we eerst aan de slag met de kreeftenproblematiek. Maatregelen om in de sloten de waterkwaliteit te verbeteren en de biodiversiteit te verhogen, hebben anders geen zin. Als partijen in het gebied willen we hier een rol in spelen, ook om andere doelen te kunnen realiseren, maar het vraagt vooral dat het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN) hier een duidelijke verantwoordelijkheid in pakt (regie en middelen).

Het weidevogelbeheer is een ander aandachtspunt. Boeren, terreinbeheerders en het agrarisch collectief zien kansen om de teruggang van weidevogels te stoppen en ze in aantallen te laten toenemen door intensiever weidevogelbeheer. Een harde voorwaarde is wel dat inspanningen voor agrarisch natuurbeheer niet leiden tot extra planologische bescherming en dat het beheer onderdeel is van een goed verdienmodel. Boeren zetten zich met hart en ziel in voor de weidevogels, maar hun gederfde inkomsten worden nu onvoldoende gecompenseerd. Hierdoor is intensief weidevogelbeheer momenteel geen volwaardige keuze, die echt bijdraagt aan het inkomen. In plaats van een

¹ Gemeente Krimpenerwaard, Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard, Provincie Zuid-Holland, werkgroep Landbouw/ASK, werkgroep Natuur

schadevergoeding zou een langjarig verdienmodel uitkomst bieden. Dan kan de boer ook kiezen tussen het produceren van melk of vogels, of iets er tussenin. Samen met de boeren, Weidehof, terreinbeheerders en de provincie kijken we hoe we het weidevogelbeheer op die manier kunnen versterken.

Omgaan met bodemdaling en CO₂-uitstoot is een belangrijk gespreksonderwerp in de Krimpenerwaard. De Krimpenerwaard kent ten opzichte van veel andere gebieden een geringe drooglegging. Het waterschap kijkt in het kader van de Nota peilbeheer naar oplossingen om de bodemdaling te remmen, waarbij maatwerk het uitgangspunt is. Vanuit de landbouw is het van groot belang dat de huidige drooglegging en draagkracht behouden blijft om ook een economisch toekomstperspectief te behouden. Voor natuurontwikkeling is peilverhoging soms wel wenselijk. Om te kijken welke maatregelen effectief zijn, en wat dat betekent voor de agrarische bedrijfsvoering en de bestaande biodiversiteit, voeren we in het gebied pilots uit met WIS en Klei in Veen. Wat is de optimale drooglegging? Een goede en structurele monitoring van de bodemdaling en kennisuitwisseling tussen overheden en boeren op basis van dezelfde kaarten en data, is daarbij cruciaal.

Kortom, de Krimpenerwaard is een gebied met een hoge kwaliteit en met veel energie. Boeren, bewoners, natuurbeheerders en andere betrokken partijen willen er graag samen voor gaan om die kwaliteit ook voor volgende generaties te behouden. Met pilots waar we

nu mee aan de slag zijn, en de werkpakketten die we verder uitwerken rond weidevogels, stikstof, kreeften/levende sloten en doelsturing met resultaatbeloning.

Om dit ook toekomstbestendig te laten zijn, voor de boer en voor het gebied, is een houdbaar verdienmodel voor de landbouw cruciaal. Alles valt of staat hiermee en nemen we telkens mee in de afweging die we maken. Tegelijkertijd willen we een gelijk speelveld voor alle boeren, oplossingen voor de kreeftenproblematiek en structurele middelen om met de nieuwe opgaven zorg te dragen voor een houdbaar verdienmodel. Want alleen als we allemaal onze inzet tonen, moeite doen en er energie insteken, komen we samen tot iets dat groter is dan onszelf: een vitale Krimpenerwaard waar ook volgende generaties met plezier kunnen wonen en werken.

Mede namens het Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard, werkgroep Landbouw, werkgroep Natuur.

Leo Barth

Voorzitter Regiegroep Landelijk gebied Krimpenerwaard

Wethouder gemeente Krimpenerwaard

Ons gebiedsbod

De Krimpenerwaard is een gebied met veel kwaliteiten én er zitten veel jonge boeren die verder willen. Met dit gebiedsplan willen we gebruik maken van de energie uit het gebied. Niet alleen door in gesprek te blijven en door onderzoeken, maar ook door concreet met elkaar aan de slag te gaan met pilots en projecten, die zowel de landbouw als de natuur in de Krimpenerwaard verder brengen. We werken daarbij langs drie sporen:

1 Urgente systeemvragen

‘Dit moet opgelost worden en vraagt om duidelijkheid’

De systeemvragen zijn voorwaardelijk voor de verder uitvoering van dit gebiedsplan. Enerzijds gaat het om vragen waarvoor de overheid echt aan zet is en die voorwaardelijk zijn om de doelen te bereiken (bv. oplossing PAS en kreeftenproblematiek). Anderzijds zijn het vragen voor de lange termijn waarvoor nu kennis wordt opgedaan in projecten en modelstudies (bv. bodemdaling en CO₂). Dit wordt verder uitgewerkt in hoofdstuk 5.

2 Werkpakketten

‘Hier willen we de komende jaren mee aan de slag’

We willen als gebied aan de slag met een aantal werkpakketten. Hierover gaan we graag met de provincie in gesprek over de benodigde middelen en voorwaarden om dit de komende 3 jaar uit te voeren (‘ons gebiedsbod’). Afhankelijk van de mate waarin hiervoor de komende jaren middelen beschikbaar zijn en kan worden voldaan aan de voorwaarden voor uitvoering, willen we hiermee aan de slag. Dit wordt verder toegelicht in hoofdstuk 6.

3 Projecten in uitvoering

‘Dit kan meteen’

We werken nu al (of starten binnenkort) aan de uitvoering van concrete projecten die bijdragen aan de opgaven uit het gebied en de doelen van het ZH-PLG. Hieraan wordt binnen bestaande regelingen of beschikbare middelen nu al aan gewerkt. Dit wordt besproken in hoofdstuk 7.

<i>'Dit moet opgelost worden'</i>	<i>'Hier willen we komende jaren mee aan de slag'</i>	<i>'Dit kan meteen'</i>
Systeemvragen	Werkpakketten	Startende projecten en lopende trajecten partijen
» Een oplossing van de PAS-problematiek, interimers en andere vergunningssituaties » Een blijvend eerlijk verdienmodel » Een structurele oplossing voor de kreeften-problematiek, muskusratten, ganzen en predatoren » Voorkomen van aanvullende planologische schaduwwerking » Kennisontwikkeling rond veenoxidatie en bodemdaling	1 Bestrijding kreeften, muskusratten, ganzen en predatoren 2 Kennis over bodemdaling en emissies: leren van ervaringen en monitoring 3 Emissiereductie stikstof op gebiedsniveau en legalisatie 4 KPI-project melkveehouderij collectieven 5 Uitbreiding Weidevogelbeheer 6 Vervolg polderprocessen Vlist West en Bergambacht, Stein-Zuid en andere polderprocessen 7 Natuurlijk perspectief en Regiodeal	Starten » 816 hectare WIS (incl. duurzame maatregelen) » Pilot Klei in Veen » Pilot Zuidbroek Wat kan meteen » Emissie reducerende maatregelen (Subsidieregeling landbouw PZH) » Agrarisch natuurbeheer (via bestaand ANLb) » Deelname Deltaplan agrarisch waterbeheer (DAW) » Vervolg Mijn Koers » Realisatie NNN » Ecologisch slootonderhoud

Voor de periode 2026-2028 bedraagt de eenmalig aanvullende financieringsbehoefte gekoppeld aan dit gebiedsplan voor de komende 3 jaar 11,385 mln. Naast middelen voor uitvoering van de werkpakketten (11,225 mln.) gaat het om de benodigde middelen voor de organisatie en communicatie (160k). Structureel ligt de aanvullende financieringsbehoefte tussen de 18-30 mln./jaar (o.a. wegvangen kreeften en muskusratten, uitbreiding en eerlijke beloning weidevogelbeheer).

Bij de nadere uitwerking van de werkpakketten en projectfiches wordt dit verder aangescherpt.

Leeswijzer

In de hoofdstukken 5, 6 en 7 lichten we bovenstaand gebiedsbod, onze randvoorwaarden en systeemvragen verder toe, resp. de projecten waar we al mee aan de slag zijn.

Hierna beschrijven we in hoofdstuk 1 het doel en status van dit gebiedsplan.

In de hoofdstukken 2 en 3 gaan we in op de bestaande situatie in het landelijk gebied van de Krimpenerwaard en de belangrijkste ontwikkelingen en opgaven die we zien vanuit het gebied.

Vanuit de landbouw, de natuurterreinbeheerders en de overheden (provincie, waterschap en gemeente) zijn in 2024 lange termijnperspectieven geschetst.

Hoofdstuk 4 schetst ons *gezamenlijk* perspectief voor 2040 aan de hand van gemeenschappelijke lange termijn uitgangspunten, waarlangs we samen aan de slag gaan. Na ons gebiedsbod beschrijven in hoofdstuk 8 de organisatie en hoe we de communicatie verder willen organiseren.

Hoofdstuk 9 betreft de samenvatting van de benodigde middelen, op basis van de in hoofdstuk 6 beschreven werkpakketten en hoofdstuk 8 organisatie en communicatie.

De eerder door de verschillende partijen opgestelde perspectieven en de doelen vanuit het ZH-PLG zijn samengevat in Bijlage 2 en Bijlage 3. Bijlage 1 betreft de Aanbiedingsbrief van dit Ontwerp-gebiedsplan aan het College van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland.

1 Inleiding

De Krimpenerwaard is een karakteristiek veenweidegebied van zo'n 14.000 ha in Zuid-Holland en bestaat uit een aantal polders, die goeddeels nog hun oorspronkelijke middeleeuwse verkaveling kennen. De polders liggen tussen de Hollandsche IJssel en de Lek. Melkveebedrijven benutten het overgrote deel van het gebied en onderhouden daarmee ook het karakteristieke landschap.

Met het Klimaatakkoord, de doelen vanuit biodiversiteit, waterkwaliteit, ruimtelijke vragen vanuit bodem en water sturend en veranderende wensen vanuit de maatschappij, staat het landelijk gebied van de Krimpenerwaard voor grote opgaven. Tegelijkertijd staat het verdienmodel van de landbouw onder druk door kostenstijgingen voor o.a. voer en mestafzet, financieringslasten en zorgen over de PAS-problematiek. Daarnaast zorgt de kreeftenproblematiek voor een afname van de waterkwaliteit en de biodiversiteit in de sloten, en heeft de weidevogelpopulatie in het gebied het moeilijk. Willen we het gebied ook voor toekomstige generaties leefbaar, bewoonbaar en vitaal houden, dan zal er nu actie ondernomen moeten worden.

Overheden, boeren en natuurterreinbeheerders trekken samen op om karakteristieke waarden van het landelijk gebied van de Krimpenerwaard te behouden en te versterken. Zo wordt er in het gebied al vele jaren intensief samengewerkt aan de verschillende opgaven. Dit gebiedsplan schetst de uitdagingen, laat zien welke oplossingsrichtingen wij zien en hoe deze ingevuld kunnen worden om de Krimpenerwaard in al zijn pracht ook voor de toekomstige generaties te behouden. Daarbij beseffen we dat dit gebiedsplan niet het begin, maar ook niet het eind van het gebiedsproces is. Nieuwe ontwikkelingen zullen zich voordoen, waarop het gebied zal moeten blijven anticiperen.

1.1 Waarom dit gebiedsplan?

In de afgelopen jaren is in de Krimpenerwaard in het kader van de Veenweideaanpak 1.0 en het ZH-PLG volop gewerkt aan het in beeld brengen van de opgaven en het uitwerken van projecten om met de opgaven aan de slag te gaan. Het Rijk en de provincie hebben voor de uitvoering van projecten ook geld beschikbaar gesteld. Ook wordt hard gewerkt aan de realisatie van 2.250 hectare NNN-gebied en vinden er andere projecten en activiteiten in het gebied plaats, zoals vanuit het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) en het agrarisch natuur – en landschapsbeheer (ANLb).

Vanuit de werkgroep landbouw is een Landbouwperspectief opgesteld (mei 2024), vanuit de werkgroep natuur een Natuurlijk perspectief (september 2024). De gemeente Krimpenerwaard heeft een visie op een vitale Krimpenerwaard opgesteld (2023) en een omgevingsprogramma voor de landbouw onder de Omgevingswet. De provincie werkt aan nieuwe keuzen voor haar omgevingsbeleid en de uitwerking van bodem en water sturend. Het Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard heeft een watergebiedsvisie opgesteld en werkt aan een Nota peilbeheer.

Met het Hoofdlijnenakkoord 2024-2028 van het kabinet is het Transitiefonds ingetrokken en het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) gestopt. Dat betekent niet dat we achteroverleunen. De opgaven voor natuur, water en klimaat zijn gebleven. Provincie Zuid-Holland wil graag door met het gebiedsgericht werken om samen met de partijen in de Krimpenerwaard een antwoord te vinden op deze opgaven, in combinatie met behoud van een toekomstbestendige landbouw.

De provincie Zuid-Holland heeft daarom aan de Regiegroep Krimpenerwaard gevraagd een gezamenlijk gedragen gebiedsplan op te stellen, als basis voor nieuwe investeringen in het gebied, en om de vragen en randvoorwaarden vanuit het gebied goed in beeld te krijgen. Het Landbouwperspectief, het Natuurlijk perspectief en de visies van gemeente, waterschap en provincie zijn hiervoor de basis.

Figuur 1: Tijdlijn Krimpenerwaard

Dit gebiedsplan is van ons samen. Met dit gebiedsplan willen we, boeren, natuurbeheerders en overheden, laten zien hoe we gezamenlijk in de Krimpenerwaard willen werken aan de opgaven in het landelijk gebied. Hiermee bouwen we voort op het gebiedsproces van de afgelopen jaren en maken we duidelijk wat, aanvullend op de lopende projecten, mogelijk is in het gebied, wat daarvoor nodig is en binnen welke randvoorwaarden.

Totstandkoming

Dit gebiedsplan is een moment in het gebiedsproces. Deze tijdlijn geeft weer hoe het gebiedsproces in de Krimpenerwaard zich de afgelopen jaren heeft ontwikkeld, inclusief belangrijke mijlpalen en producten.

1.2 Doel en status

Met het gebiedsplan:

- » Verkennen we de **ontwikkelingen en trends** die op het gebied afkomen.
- » Brengen we de **opgaven en doelen** in beeld.
- » Benoemen we de **gezamenlijke uitgangspunten en randvoorwaarden** van waaruit we samen werken aan lange termijnperspectief voor het gebied.
- » Laten we zien met **welke projecten we nu mee aan de slag zijn en waar we**

de komende jaren mee aan de slag willen, ook als basis voor het programmeren van financiële middelen.

- » Inventariseren we welke grotere **systeemvragen** we daarbij tegenkomen.
- » Maken we afspraken over de **organisatie** voor het vervolg van het gebiedsproces.

Het gebiedsplan is van de Regiegroep landelijk gebied Krimpenerwaard, waarin zijn vertegenwoordigd de gemeente Krimpenerwaard, het Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard, de provincie Zuid-Holland, de vertegenwoordigde landbouw (werkgroep landbouw) en natuurbeheerders in het gebied (werkgroep natuur). De partijen spannen zich in om samen te werken aan het lange termijn-perspectief en projecten.

Het gebiedsplan als tussenstap in het gebiedsproces (adaptief)

We kijken nu ongeveer 15 jaar vooruit en richten ons perspectief op 2040. Daarbij beseffen we dat sommige ontwikkelingen snel gaan en 15 jaar vooruitkijken lang is. Andere opgaven, zoals het tegengaan van bodemdaling en verandering van watersystemen, vragen een langere periode. We zien dit gebiedsplan dan ook niet als een 'eindbod' maar een gebiedsplan waarmee we samen de komende 3 jaar aan de slag gaan, waarbij we leren van de ervaringen in projecten en op basis daarvan actualiseren. Tegelijk werken we verder aan het gezamenlijke perspectief voor de lange termijn. Juist dat langetermijnperspectief kan als richtpunt fungeren waarop we samen en ieder voor zich naartoe kan werken. Hiermee staat het gebied klaar voor beleidsvragen en opgaven van overheden en biedt het ondernemers, organisaties en particulieren houvast en richting.

Status

Dit voorliggende gebiedsplan betreft een 'ontwerp' vastgesteld door de Regiegroep. Met dit 'ontwerp' willen we met de provincie in gesprek over de beschikbare middelen en randvoorwaarden voor uitvoering van de werkpakketten. De uitkomsten van de gesprekken met de Provincie leggen we voor aan de Regiegroep en werkgroepen landbouw en natuur. Vervolgens vindt besluitvorming plaats over de uitvoering van de werkpakketten en het definitief gebiedsplan. De deelnemende partijen in de Regiegroep behouden hierin hun eigen verantwoordelijkheid.

2 De Krimpenerwaard

Het gebied Krimpenerwaard ligt tussen de Hollandsche IJssel, Nieuwe Maas, de Vlist en de Lek. Het gebied omvat zo'n 14.000 hectare landelijk gebied². Het is een van de grootste veenweidegebieden van Nederland. Het kent een uniek eeuwenoud open slagenlandschap met een karakteristiek verkavelingspatroon. Het polderlandschap wordt voornamelijk benut door de (melk)veehouderij. De vele veenweidepercelen zijn geschikt voor het houden van vee, zoals melkkoeien en schapen.

In dit hoofdstuk beschrijven we de karakteristieken van de Krimpenerwaard op het gebied van landschap, landbouw, natuur, bodem en water en in relatie tot sociaaleconomische aspecten.

Figuur 2: De Krimpenerwaard

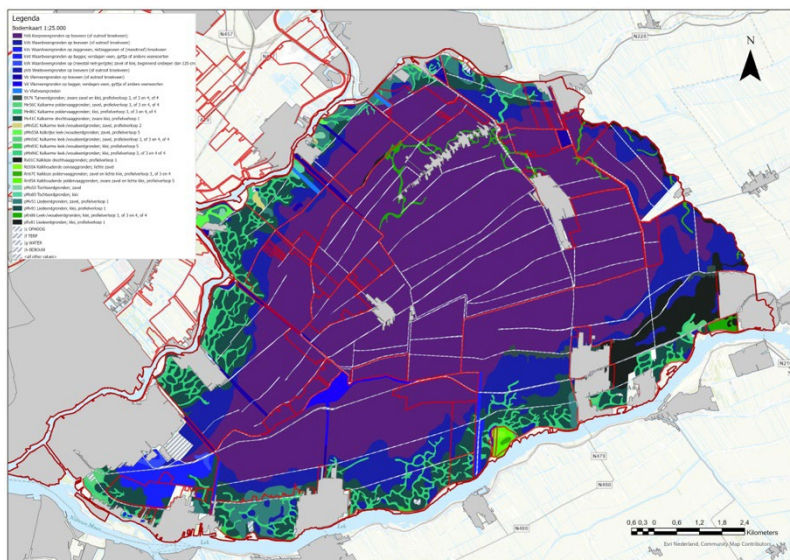
2.1 Landschap

Van oorsprong is de Krimpenerwaard een moerasgebied met bos, riet en veenstromen dat door ontginning vanaf duizend jaar geleden geleidelijk in gebruik is genomen. Hierdoor is er sinds 1300 een cultuurlandschap ontstaan met langgerekte, door sloten gescheiden kavels. Doordat er geen ruilverkavelingen hebben plaats gevonden is dit karakteristieke verkavelingspatroon nog steeds goed herkenbaar en zijn kenmerkende cultuurhistorische structuren van linten, weteringen en kades in het gebied goed bewaard gebleven. De Krimpenerwaard is daarmee een uniek slagenlandschap; een open waterrijk polderlandschap met smalle strokenverkaveling, bebouwingslinten als dragende structuren en kleinschalige landschapselementen. Dit vormt een belangrijke basis van de identiteit van de Krimpenerwaard en geeft het gebied een hoge cultuurhistorische waarde.

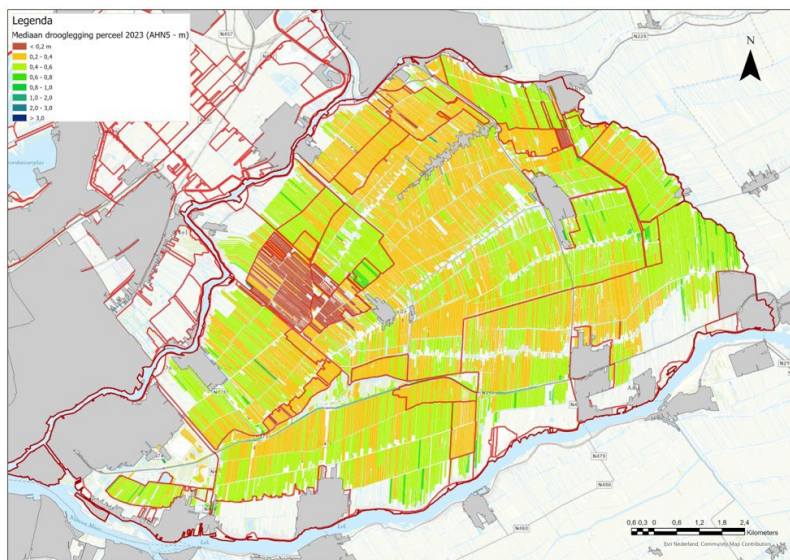

Figuur 3: Het slagenlandschap

² De Krimpenerwaard bestaat in totaal 17.026 ha., waarvan in ieder geval 2.450 ha. is bestemd als NNN-gebied¹ en 2.440 ha. bebouwde kom. Restant buitengebied is dus 12.136 ha. (uit: Natuurlijk perspectief).

Figuur 4: Bodemkaart

Figuur 5: Drooglegging (mediaan drooglegging 2023)

2.2 Bodem en water

De Krimpenerwaard heeft één van de dikste veenpakketten van Nederland (tot 16 meter dik). Alleen langs de Hollandse IJssel en Lek zijn kleigronden aanwezig. Hoe meer richting het middengebied, hoe dunner de kleilaag is. Gemiddeld bestaat zo'n 15 procent van het gebied uit open water. Het is er relatief vlak – het loopt globaal iets af van ongeveer -1,20m NAP langs de Lekdijk naar zo'n -2,00m NAP langs de Hollandse IJssel. Mede hierdoor heeft het gebied nog een relatief robuust watersysteem, met grote peilvakken, maar met een relatief geringe drooglegging. De combinatie van veenweide en veel open water maakt dat het watersysteem langzaam reageert op het weer, neerslag en droogte. Hierdoor blijven peilstijgingen als gevolg van stevige neerslag over het algemeen goed beheersbaar.

Uit de actuele droogleggingskaarten blijkt dat grote delen van de Krimpenerwaard al een drooglegging (verschil tussen het maaiveld en het polderpeil) hebben van rond de 40cm. Doordat het watersysteem van de Krimpenerwaard wordt gekenmerkt door enkele grote robuuste peilvakken zijn er ook flinke delen waar de drooglegging juist groter, of juist kleiner, is. Gebieden waar de drooglegging groter is worden vaak ook gekenmerkt door meer klei in de bovengrond (klei op veen). Gebieden met een geringere drooglegging hebben juist regelmatig te maken met natte omstandigheden.

Waterkwaliteit

De waterkwaliteit in het gebied wordt vooral bepaald door de grondslag, namelijk veen, het bodemgebruik en bemaling van de polder (en inlaat). Hierdoor is veelal sprake van een voedselrijk watersysteem. In dit gebied ligt de grootste uitdaging bij de nutriëntenbelasting: dit zijn stikstof en fosfor. De stikstof kent verschillende bronnen in het gebied: niet antropogene belasting (met name veenafbraak), kwaliteit van het inlaatwater (met name uit de Lek) en mestgiften. De grootste uitdaging ligt voor de Krimpenerwaard bij fosfor. Hiervoor zijn ook andere bronnen relevant: niet-antropogene belasting (met name veenmineralisatie en kwel), inlaatwater, historische mestgiften en r.w.z.i.'s. Het verschil voor fosfor en stikstof komt voort uit de verschillende eigenschappen van deze stoffen; fosfor blijft langer in de bodem zitten. Ook de kreeftenproblematiek heeft een (fors negatief) effect op de waterkwaliteit, evenals de aanwezigheid van ganzen en smienten.

2.3 Landbouw

Het landschap van de Krimpenerwaard wordt voornamelijk gekenmerkt door langgerekte graslandpercelen die worden benut door de (melk)veehouderij. Het is de belangrijkste drager van het landschap. Voor de landbouw zijn de relatief natte percelen vooral geschikt voor grasland. Hierdoor is het agrarisch landschap open en groen. Van de 12.136 hectare buitengebied (excl. NNN) beslaat 7.096 hectare blijvend grasland en 1.594 hectare natuurlijk grasland (CBS Statline, 2024).

Melkveehouderij in de Krimpenerwaard in 2024	
Omvang Krimpenerwaard	17.026
Waarvan buitengebied (excl. bebouwd, NNN etc.)	12.136 hectare
Waarvan blijvend grasland	7.096 hectare
Waarvan natuurlijk grasland	1.594 hectare
Melkveebedrijven (>2 jaar)	130
Melk- en kalfkoeien (>2 jaar)	13.272 stuks
Gemiddeld melkkoeien per melkveebedrijf	102 stuks
Gemiddeld melkproductie per koe	8.600 liter
Melkproductie per bedrijf	864.000 liter

Melkveehouderij in de Krimpenerwaard in 2024
CBS Statline, Natuurlijk perspectief Krimpenerwaard en Krimpenerwaard.nl

Het aantal landbouwbedrijven is vanaf 2015 gedaald van 338 naar 230 in 2024, waarvan 130 in de melkveehouderij. Gemiddeld hebben deze bedrijven in 2024 zo’n 102 koeien. Het totaal aantal melk- en kalfkoeien in Krimpenerwaard is tussen 2015 en 2024 redelijk stabiel: ongeveer 13.500. De huidige boerenbedrijven van de Krimpenerwaard produceren jaarlijks ca. 100 miljoen liter melk, goed voor de vraag van ca. 800.000 consumenten.

Naast 13.272 melkkoeien zijn er in de Krimpenerwaard (CBS Statline, 2024) op meer beperkte schaal bedrijven die (ook) schapen (12.309), varkens (4.540), kippen (11.228) of geiten (2.035) hebben. Er vindt op zeer kleine schaal akkerbouw (8 hectare, voornamelijk granen) en tuinbouw open grond (2,5 hectare voornamelijk fruit en tuinbouwgroenten) plaats.

Vrijwel alle agrarische bedrijven zijn van generatie op generatie overgedragen. Boeren weten door kennis en ervaring een productieve landbouw goed te combineren met relatief hoge grondwaterstanden en zorg voor het landschap. Een groot aantal agrarische bedrijven hebben een neventak ernaast, zoals zorg, educatie, een kaasmakerij, agrarisch natuurbeheer of andere nevenactiviteiten.

Voor de provincie Zuid-Holland zijn de melkveebedrijven in de Krimpenerwaard gemiddeld van omvang. Tegelijk zijn er grote verschillen tussen de omvang van

de melkveebedrijven en de stijlen van bedrijfsvoering. Ook bestaat er variatie in de melkproductie per hectare. Daarnaast zijn er relatief veel (vergeleken met de rest van Nederland) melkveehouders die hun producten verwaarden via kleinschalige marktconcepten (zelfverzuivelaars).

Het beeld is dat er veel jongeren zijn die bedrijven willen overnemen. De afgelopen decennia stopte naar schatting ongeveer 1 op de 5 boeren per 10 jaar, wat minder is dan het landelijk gemiddelde (CBS, 2020). Landelijke verwachting is dat de trend van stoppende boeren doorgaat, en dat de overblijvende boeren met de vrijgekomen grond hun bestaande bedrijven kunnen vergroten (Rabobank, 2020). Hoe groot de snelheid van deze schaalvergroting is, zal uiteindelijk grotendeels afhangen van het aantal opvolgers en het toekomstperspectief voor de melkveehouderij in het gebied.

Hoewel het een deelgebied (Vlist West/Bergambacht) betreft, bevestigen de resultaten uit de keukentafelgesprekken (CLM/ Aequator, 2025) dit beeld: een grote diversiteit in bedrijfsomvang (koeien/ grond), diverse activiteiten op of buiten het bedrijf, veelal opvolger aanwezig of net opgevolgd, hoge deelname aan agrarisch natuurbeheer (ANLb).

2.4 Biodiversiteit

De weilanden van de Krimpenerwaard hebben, naast een agrarische functie, ook een belangrijke natuurfunctie. Het open veenweidegebied is aantrekkelijk voor weidevogels en er wordt op grote schaal weidevogelbeheer toegepast (zie kader hiernaast). In het gebied komen o.a. de bedreigde grutto, tureluur, veldleeuwerik, zwarte stern, kievit, slobeend en scholekster voor. Ruim 75 procent van de melkveehouders doet mee aan een vorm van agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb).

In cijfers

- » **2.500 ha** ANLb-beheer (weidevogelbeheer, botanisch beheer en duurzaam slootbeheer)
- » **2.250 ha** nieuwe NNN (ZHL, provincie en zelfrealisatoren) en bestaand natuur en recreatiegebied (Loetbos)
- » **349 ha** groenblauwe elementen buiten NNN (natuurvriendelijke oevers, landschapselementen o.a. knotwilgen etc) buiten NNN (recreatiegebied Krimpenerhout)
- » **>130 ha** natuurvriendelijk beheer buiten ANLb

Bron: Natuurlijk perspectief (2024)

Natuurwaarden zijn verder te vinden langs de oevers van sloten, langs de tiendwegen, landscheidingen en in landschapselementen zoals veenputten, boezems, moerassen en eendenkooien. De landschapselementen in combinatie met de vele watergangen, wegbermen

en waterkeringen vormen een fijnmazig netwerk dat met elkaar verbonden is en natuurwaarden herbergt.

Naast het agrarische landschap in de Krimpenerwaard wordt een gebied van 2.250 hectare ontwikkeld als onderdeel van het Natuur-Netwerk Nederland (NNN). In Krimpenerwaard is tot 2024 735 hectare gerealiseerd. Eind 2026 zal de totale ontwikkeling worden afgerond. Ook zijn er diverse recreatie-natuurgebieden, waaronder het Loetbos, de Kwakels en het Krimpenerhout.

In de Krimpenerwaard zijn dus al veel gebieden met een natuurlijke functie, bijna 40 procent van het totale buitengebied is als natuur ingericht of wordt natuurvriendelijk beheerd (bron: Natuurlijk perspectief) met een grote diversiteit (kruidenrijk grasland, vochtig weidevogelgrasland, moerassen, eendenkooien, kades, natte schraallanden, hooilanden, oude boezemlandjes, veenmosrietland). Op hoofdlijnen is dat onder te verdelen in:

- » Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheercontracten (ANLb);
- » Watergangen waarvan de slootkanten zeer biodivers zijn en ook een belangrijke natuurfunctie hebben;
- » Delen van recreatiegebieden;
- » Groen in beheer van overheden: waterkeringen, bermen en openbaar groen in de kernen;
- » Losse boomsingels, solitaire bomen en andere landschapselementen;
- » NNN-gebied, inclusief al ingerichte gebieden zoals Hooge Boezem, Elzerkade, Bergvlietse kade, Bakkerswaal, diverse buitendijkse gebieden, etc.

Groenblauwe dooradering in de Krimpenerwaard

In de Krimpenerwaard willen we investeren in de kwaliteit van gebied met de inzet op meer pakketten ANLb (waarvan een deel ook impact heeft op sloten en oevers), investeringen op het boeren erf en langs bermen (Regiodeal), en vooral ook de inzet op de aanpak van Amerikaanse rivierkreeften en muskusratten ter versterking van de biodiversiteit in en langs sloten. De energie die er in het gebied is om te werken aan biodiverse sloten, weideranden, etc. willen we niet verliezen door nieuwe 'harde' natuurdoelstellingen met mogelijk planologische beperkingen voor het agrarisch gebruik. In de Krimpenerwaard kiezen we er daarom voor geen expliciete doelstelling of maatregelen op te nemen voor de beleidscategorie groenblauwe dooradering. Met de realisatie van 2.250 hectare NNN-gebied wordt vanuit het gebied een bovengemiddelde bijdrage geleverd aan het versterken van de biodiversiteit. Bovendien is de Krimpenerwaard al sprake van een sterke groenblauwe dooradering; de vele sloten met de kruidenrijke en biodiverse slootkanten, de vele knotwilgen, etc. (zie Natuurlijk perspectief, 2024).

2.5 Sociaaleconomisch

Gelegen vlakbij steden als Rotterdam, Utrecht en Gouda biedt de Krimpenerwaard een landelijk, dorps en veilig woonmilieu. Hier kan men wonen in de rust en ruimte van het buitengebied of in de landelijke kernen en buurtschappen. Op 1 januari 2025 woonden er 57.800 mensen in de gemeente Krimpenerwaard.

De Krimpenerwaard kenmerkt zich door een gemeenschap met een rijk netwerk van sociale, economische en culturele initiatieven, waar het omzien naar elkaar sterk aanwezig is. Het gebied heeft een sterke lokale identiteit, met tradities en waarden die generaties lang worden doorgegeven. Het vrijwilligerswerk, verenigingsleven en lidmaatschap van veel inwoners van een kerkgenootschap zorgen voor een grote onderlinge verbondenheid.

Het gebied kent een diverse bedrijvigheid, met een sterk MKB. Maakindustrie, landbouw, bouw en logistiek zorgen samen voor een groot deel van de werkgelegenheid.

Als het gaat om recreatie, trekt de Krimpenerwaard mensen aan die komen fietsen, wandelen en varen. Boerderijen met kaasmakerij en -verkoop worden veel bezocht.

3 Ontwikkelingen en opgaven

Dit hoofdstuk laat zien welke ontwikkelingen er gaande zijn en welke uitdagingen er op het gebied afkomen. In [bijlage 2](#) zijn de indicatieve doelen voor de Krimpenerwaard opgenomen vanuit onder meer het ZH-PLG, het provinciaal en gemeentelijk omgevingsbeleid voor het landelijk gebied en de Kaderrichtlijn Water.

Voor de duidelijkheid en leesbaarheid hebben we de ontwikkelingen in het gebied en de daardoor ontstane opgaven in aparte thema's opgesplitst. Dit betekent niet dat de thema's niets met elkaar te maken hebben. Integendeel: de ene ontwikkeling heeft invloed op de andere, de ene opgave is afhankelijk van de ander.

3.1 Rivierkreeften en muskusratten

De rivierkreeftenproblematiek in de Krimpenerwaard is zeer groot en is van directe invloed op de biodiversiteit in de sloten, op de waterkwaliteit en het leidt tot afslag en instabiele oevers. Sinds begin 2000 is er sprake van een explosieve ontwikkeling van de Rode Amerikaanse rivierkreeft in het gebied. Deze kreeftensoort is vrijwel over de gehele Krimpenerwaard verspreid. Een exacte schatting van het aantal rivierkreeften is lastig, maar in de Krimpenerwaard zijn het er (ook t.o.v. andere gebieden) buitengewoon veel. Met een wateroppervlak van 1.775 hectare en uitgaande van een maximale populatiedichtheid van 10 kreeften per vierkante meter is het een grove inschatting dat er in de Krimpenerwaard tot wel 177,5 miljoen kreeften kunnen zijn.

De grote aanwezigheid van de Rode Amerikaanse rivierkreeft heeft grote gevolgen:

- » Het zorgt voor een sterke achteruitgang van waterplanten, amfibieën en verstoring van het ecologische evenwicht. De hoeveelheid en soortenrijkdom van waterplanten in de sloten neemt af en ook de waardevolle oeervegetatie van de vele sloten in de Krimpenerwaard verslechtert. Ondergedoken plantensoorten en krabbenscheer komen in het gedrang, wat weer een negatieve impact heeft op soorten als de zwarte stern.
- » Het zorgt voor afslag en instabiele oevers als gevolg van graafactiviteiten door de kreeften met risico's

voor het vee (verwondingen bij koeien door instabiele oevers) en afname van het berijd-/bewerkbare areaal grasland (incl. afname van de mestplaatsingsruimte).

- » Het zorgt voor verslechtering van de kwaliteit van het oppervlaktewater en afname van realisatie van de doelen vanuit de KRW. Sinds de vestiging van de uitheemse rivierkreeften in de Krimpenerwaard is de waterkwaliteit achteruitgegaan.
- » Het zorgt voor een sterkere aanwas van bagger ('Tompouce-effect'), met bijbehorende extra baggerinspanning, uitstoot van broeikasgassen en bodemdaling.

Figuur 6: Invloed rivierkreeft (weiland Arjan Verhagen)

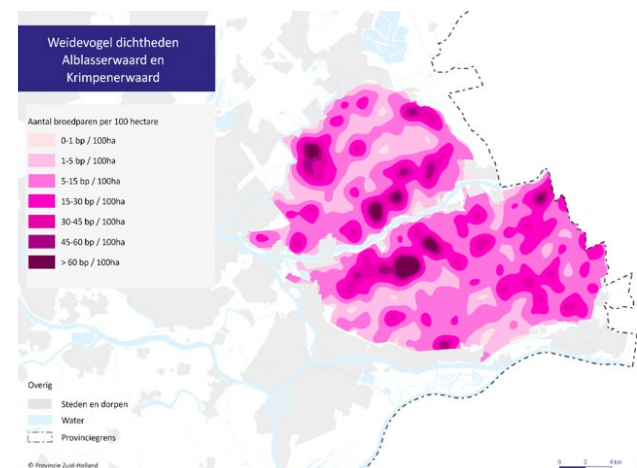
Muskusratten

De Krimpenerwaard heeft al jaren last van een te hoge populatie muskusratten. Ondanks alle inspanningen in de afgelopen jaren veert de populatie steeds weer op. Uit onderzoek blijkt dat het resultaat van de bestrijding hand in hand gaat met de intensiteit van de bestrijding en of dit jaarrond plaatsvindt in alle gebieden. Toename van de muskusratten heeft gevolgen voor de stabiliteit van waterkeringen en slootkanten, en de waterkwaliteit. Bestrijding van muskusratten is een wettelijk taak van de waterschappen.

3.2 Weidevogels en biodiversiteit

De biodiversiteit in veenweidegebieden in de provincie Zuid-Holland neemt in het algemeen af door matige waterkwaliteit, stikstofdepositie, rivierkreeften, oeverafkalving, onvoldoende oppervlakte broedgebied voor moerasvogels (bijv. roerdomp, zwarte stern en porseleinhoen) en door ganzen. Veenweidenatuur zoals vochtig weidevogelgrasland, nat schraalland én kleinschalige landschapselementen zijn in Zuid-Holland de afgelopen decennia afgenomen (bron: Voorontwerp ZH-PLG). Specifiek voor de Krimpenerwaard wordt nu met de realisatie van het NNN gebied en de grote inzet op agrarisch natuurbeheer volop gewerkt aan versterking van de natuur en biodiversiteit (*Natuurlijk perspectief*, 2024).

Zorg is er over de ontwikkeling van het aantal weidevogels in het gebied. In de afgelopen decennia is het aantal weidevogels in de Krimpenerwaard fors gedaald. Ook tussen 2018 en 2023 is het aantal weidevogels in

Figuur 7: Weidevogeldichtheden gebaseerd op tellingen broedterritoria weidevogels
uit: KriWa beleidsmonitoring 2023, Van der Goes en Groot

de Krimpenerwaard afgenomen. De aantallen grutto's, tureluur, kievit en scholekster zijn tussen 2018-2023 met 18 procent gedaald: van 2.200 territoria naar 1.800 territoria (bron: *Beleidsmonitoringweidevogels*, Van der Goes en Groot i.o.v. Provincie Zuid-Holland, 2023). De afname komt onder andere door ruimtelijke ontwikkelingen in omliggende gebieden, maar ook zeker door de grote aanwezigheid van predatoren in het gebied, die de weidevogels bejagen.

Het beeld over de ontwikkeling van weidevogels over de Krimpenerwaard is genuanceerd. Er zijn uiteraard verschillen tussen (en binnen) NNN-gebieden, ANLb-gronden en overig boerenland. In het algemeen doen zich in de ingerichte natuurgebieden voor weidevogels de hoogste dichtheden voor, maar ook daar zijn de aantallen de laatste jaren achteruit gegaan.

De weidevogelpopulatie in de gebieden met agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb) is sinds 2020 gestegen met 13%. Vanaf 2018 is het areaal weidevogelbeheer via het ANLb met ruim 20% gestegen. Veel boeren doen mee aan weidevogelbeheer. Op bijna 20% van het agrarische buitengebied vindt een vorm van weidevogelbeheer plaats.

In oppervlakte gerekend doet nu (2024) ongeveer 30% van de oppervlakte landbouwgrond (ca. 2.500 hectare) mee met agrarisch natuurbeheer.

De onderverdeling is als volgt (uit: jaarverslag 2024 Weidehof Krimpenerwaard)

Weidevogelbeheer, waarvan 30% zwaar beheer (600 ha)	1918 hectare
Dooradering (kruidenrijke randen) en botanisch beheer	106 hectare
Duurzaam Waterbeheer pakketten	538 hectare

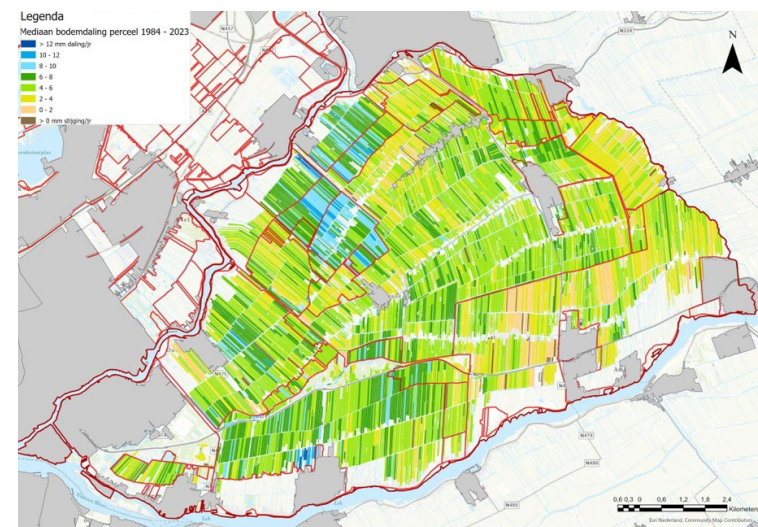
Onkruiddruk

Door de aanleg van natuurterreinen en ecologisch bermbeheer verandert de samenstelling van planten en kruiden in het gebied. De diversiteit van het landschap vergroot, dat aantrekkelijk is voor mensen en dieren. De keerzijde is dat ook planten toenemen die door de boeren als ongewenst worden gezien, zoals Jacobs kruiskruid (giftig voor dieren), distels,

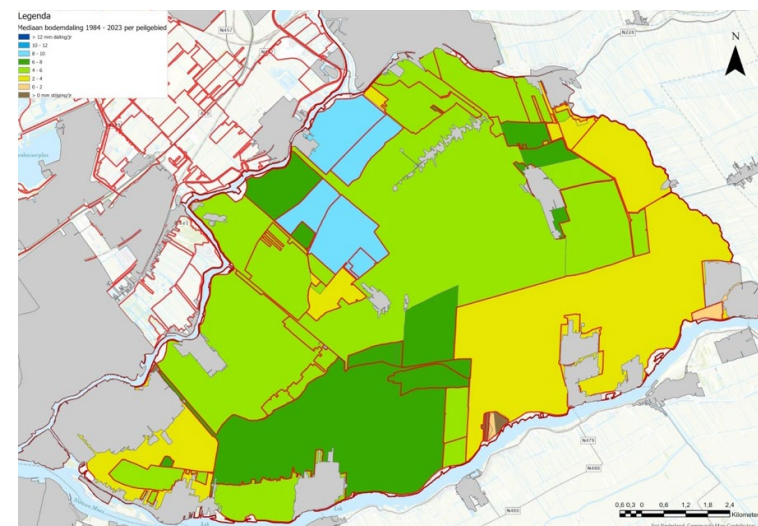
heermoes en reuzenberenklauw. Deze onkruiddruk is een steeds groter wordende zorg. Om dit beheersbaar te houden zijn tijdig maatregelen nodig, zodat het agrarisch gebruik van de percelen niet onder druk komt te staan. Berm- en natuurbeheer met rekenschap voor het naastgelegen agrarisch gebied, zorgdragen voor een gesloten grasmat en tijdelijk (overgangs)beheer van locaties waar grondroering heeft plaatsgevonden, helpen om de uitbreiding van deze soorten tegen te gaan.

3.3 Bodembeweging, -daling en broeikasgassen

De veenbodem in de Krimpenerwaard beweegt door het jaar heen. Door neerslag zwelt het op en bij verdamping krimpt het in. Hierdoor kan de bodemhoogte jaarlijks meer dan 20mm jaar variëren (bodembeweging). Tegelijk is sprake van bodemdaling door mineralisatie en oxidatie, waarbij organisch materiaal door biologische, chemische en fysische processen wordt omgezet in mineralen, waaronder CO₂ (onder invloed van zuurstof). Deze bodemdaling is onomkeerbaar en leidt dus tot een structurele bodemdaling en bedraagt in de Krimpenerwaard gemiddeld ongeveer 2-8³ mm/jaar (langjarig gemiddelde 1984-2023). Door de relatief kleine structurele bodemdaling ten opzichte van seizoensfluctuatie, is deze veel minder zichtbaar en lastig vast te stellen. Hierbij verschilt de bodemdaling per peilvak.

Figuur 8: Mediaan bodemdaling perceel 1984-2023

Figuur 9: Mediaan bodemdaling per peilgebied 1984-2023

³ 8 mm. Is een uitzondering, bijvoorbeeld langs de noordrand door wegzijging.

Bodemdaling werd tot nu toe bepaald door het vergelijken van twee hoogtekarten. Door de relatief grote bodembeweging door het jaar heen en verschillen in meetwijze, zijn de uitkomsten hiervan niet volledig betrouwbaar. Met name een meer gebiedsdekkende en langjariger monitoring van de bodembeweging over de seizoenen is belangrijk om ook gebiedsgericht uitspraken te kunnen doen over de structurele bodemdaling, de werkelijke reductie opgave en effectiviteit van mogelijke maatregelen. Hierbij is het ook van belang om op enkele strategische plekken (plekken met verschillende bodems-oort/-opbouw en verschillende situatie met betrekking tot kwel en wegzijging) inzicht te verkrijgen in de bodembeweging op grotere diepte. Tegelijk levert de toenemende hoeveelheid data, zowel van bodemhoogtemetingen als satellietdata, een steeds beter

beeld op. We kunnen daardoor scenario's gaan verkennen van zinvolle maatregelenpakketten (zie werkpakket 2).

Een belangrijke sturende factor voor bodemdaling is de grondwaterstand. Op de hoogtekarten zijn de meeste (en vooral oudere) peilvakken duidelijk herkenbare eenheden. Hieruit blijkt dat er een relatie is tussen het peilbeheer en de bodemhoogte/-daling. Een grotere drooglegging zonder vernattingsmaatregelen in de percelen (WIS of greppelinfiltratie) lijkt een bepaalde correlatie te hebben met een grotere bodemdaling. Wegzijging lijkt ook een rol te spelen.

Relatie met uitstoot broeikasgassen

Landelijk wordt voor het in beeld brengen van de opgave voor het tegengaan van broeikasgassen uit veen en het berekenen van de effectiviteit van maatregelen het rekeninstrument SOMERS gebruikt. Op basis van gegevens over bodemsoort, perceelsbreedte en drooglegging kan de uitstoot van CO₂ berekend worden. Dit instrument is ontwikkeld met data uit verschillende veenweidegebieden in Nederland. Toepassing van dit instrument in de Krimpenerwaard leidt nog wel tot vragen, omdat er niet een één op één relatie is tussen bodemdaling (langjarig gemiddelde bij veranderend maaiveld en drooglegging) en de CO₂-uitstoot van een bepaald jaar en een bepaalde drooglegging. Ook zijn de uitkomsten niet altijd direct verklaarbaar. Hoewel er wel een verband is tussen drooglegging, bodemdaling

en de CO₂-uitstoot in de veenweidegebieden, is het belangrijk om de uitkomsten van SOMERS te toetsen aan de kennis die we hebben over de bodemdaling in de praktijk in de Krimpenerwaard.

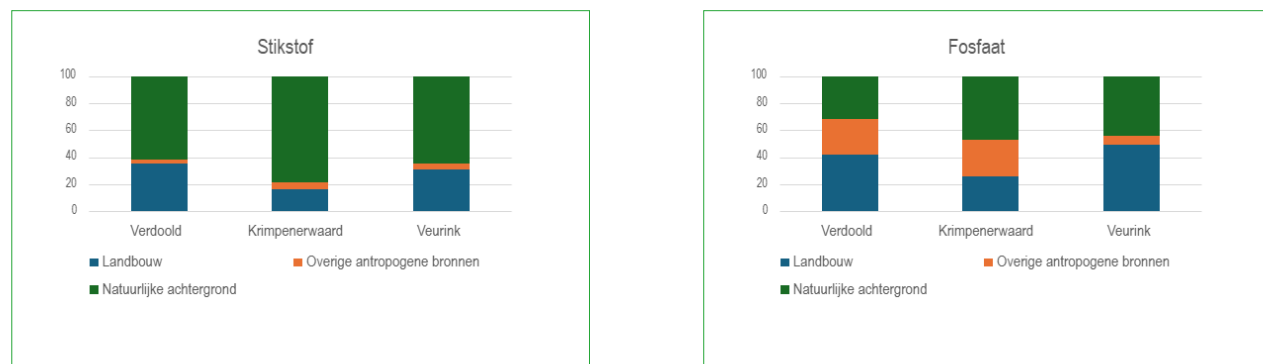
Figuur 10: KRW-oordeel voor biologie-totaal rapportagejaar 2024

3.4 Waterkwaliteit

De waterkwaliteit is sinds de jaren '70 van de vorige eeuw sterk verbeterd, maar de verbetering is gestagneerd en komt inmiddels steeds meer onder druk. De waterkwaliteit in de Krimpenerwaard voldoet nog niet aan de normen van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW): de ecologische kwaliteit van de KRW-waterlichamen heeft als oordeel 'ontoereikend' en de chemische kwaliteit als oordeel 'voldoet niet'. Mogelijkheden voor verbetering liggen bij de aanpak van invasieve exoten en dan met name de Rode Amerikaanse rivierkreeft, ecologisch onderhoud van watergangen, aanpak van AWZI's en vermindering van uitspoeling van voedingsstoffen (nutriënten) uit de percelen (voor zover mogelijk vanwege natuurlijke achtergrond herkomst van nutriënten).

Voor nutriënten dienen alle antropogene bronnen (emissies die het gevolg zijn van menselijk handelen) te worden aangepakt. Het effect van te nemen maatregelen wordt vertaald naar bijbehorende passende doelen per KRW-waterlichaam: in 2026 worden deze passende doelen opnieuw bepaald. Deze zogenaamde 'technische doelaanpassing' zorgt daardoor voor een actuele waterkwaliteitsopgave voor de Krimpenerwaard.

Figuur 11: Indicatief beeld herkomst nutriënten in de 3 grootste bemalingsgebieden in de Krimpenerwaard
Dit beeld wordt in 2026 geactualiseerd (bron HHSK)

Figuur 12: KRW-beoordeling (2024)

KRW stikstofbeoordeling

NV-gebieden_PZH_2024

KRW fosforbeoordeling

goed
matig
ontoereikend
slecht

3.5 Landbouw

Net als in andere delen van ons land, neemt ook in de Krimpenerwaard het aantal agrariërs al decennialang af. De bedrijven die door ontwikkelen worden groter, zowel in aantal hectares als in vee. Vaak verdwijnen kleinere bedrijven, omdat ze niet meer mee kunnen komen met de schaalgrootte die nodig is om een rendabel bedrijf te blijven draaien. De markt en ketenpartijen hebben daarop een grote invloed.

Daarnaast ligt er een grote druk op de ruimte. Niet alleen landbouw en natuur hebben grond nodig, ook vragen woningbouw, water en bodem sturend, infrastructuur, de energietransitie en de afgenomen mestplaatsingsruimte grond. Dat drijft de grondprijzen op, waardoor rendabel boeren nog moeilijker wordt. Ook zorgt de huidige klimaatverandering voor grote uitdagingen in de landbouw: wateroverlast en perioden van droogte zullen toenemen. Toch hebben veel agrarische bedrijven in de Krimpenerwaard een opvolger. Veel bedrijven hebben een neventak voor aanvullende inkomsten, maar voor het overgrote deel is de melkveehouderij de hoofdbron van de inkomsten.

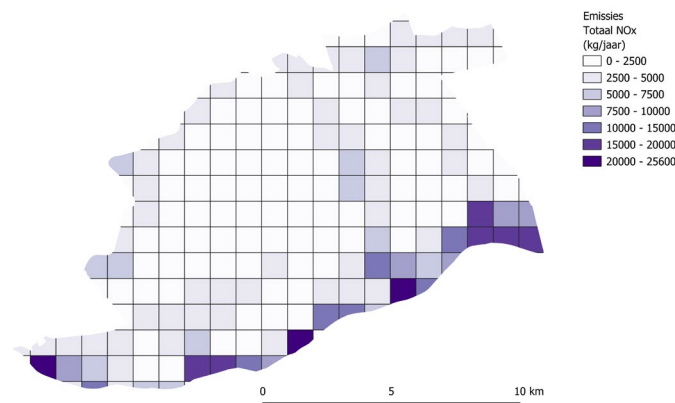

3.6 Stikstof

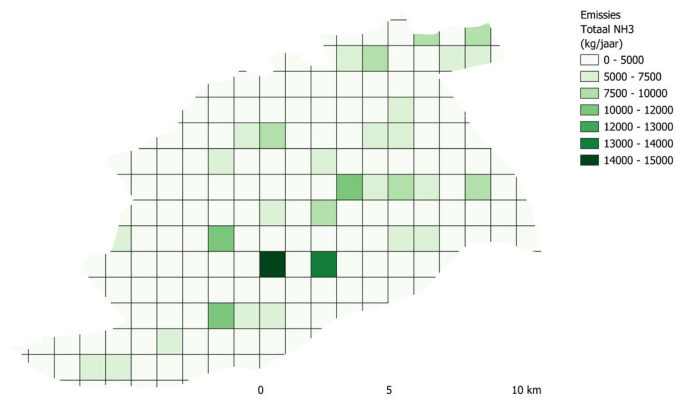
Een belangrijk vraagstuk is de uitstoot van stikstof naar de lucht, die negatieve effecten heeft op stikstofgevoelige natuurgebieden buiten de Krimpenerwaard. Daarbij gaat het om de uitstoot van NOx en NH₃. In de Krimpenerwaard vormt de uitstoot van NH₃ door de landbouw de belangrijkste bron van stikstofemissie. In onderstaande kaarten is opgenomen wat de huidige uitstoot is van NOx en NH₃ naar de lucht is in de Krimpenerwaard.

Figuur 13 toont de uitstoot van stikstofdioxide (NOx) in kilogram per vierkante kilometer per jaar in de Krimpenerwaard. Stikstofdioxiden komen voornamelijk vrij bij industriële processen, mobiliteit en verwarming door gas.

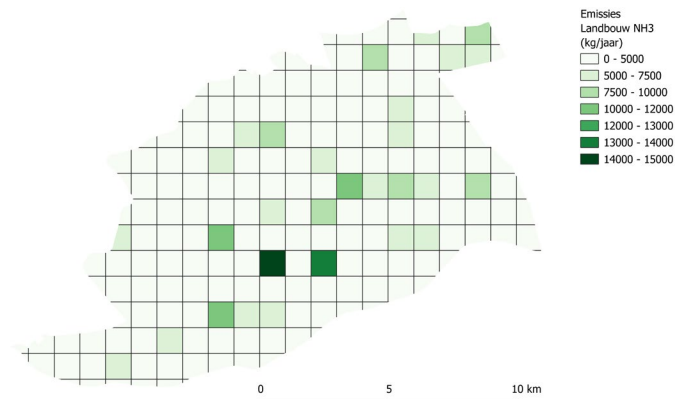
Figuren 14 en 15 tonen de uitstoot van ammoniak (NH₃) in kilogram per vierkante kilometer per jaar in de Krimpenerwaard. Ammoniak komt voornamelijk vrij bij de landbouw, maar ook bij chemische processen.

Figuur 13: Emissie NOx Totaal 2023
Krimpenerwaard (bron: DASH-data RIVM)

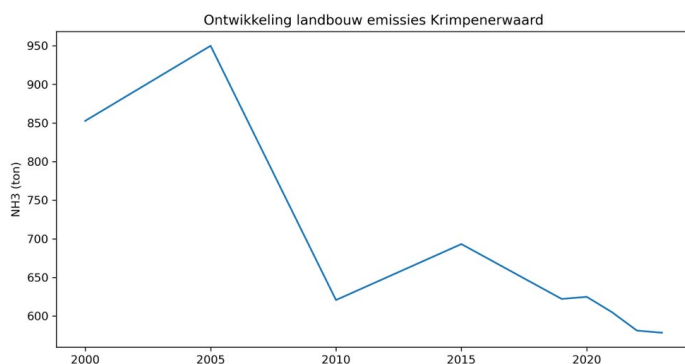

Figuur 14: Emissie NH3 Totaal 2022
(bron: DASH-data RIVM)

Figuur 15: Emissie NH3 Landbouw 2023
(bron: DASH-data RIVM)

In de Krimpenerwaard is sprake van een dalende trend van de uitstoot van stikstof. De afname van emissie van ammoniak ligt op meer dan 0,1 Kton sinds het jaar 2000 (bron: Emissieregistratie.nl). De gemiddelde uitstoot NH₃ in de Krimpenerwaard van een boerenbedrijf bedraagt 65 kg/ha/jaar. Vanuit DAW is het 52kg/ha, zie werkpakket 3. Ter vergelijking: de provincie verkent op dit moment of er een emissieplafond van 40-45 kg/ha/jaar zou moeten komen.

Figuur 16: Ontwikkeling landbouwemissie
(provincie Zuid-Holland, 2025)

3.7 Ganzen, zwanen en smienten

Binnen de Krimpenerwaard komen diverse soorten ganzen voor. De meest voorkomende broedvogels zijn de grauwe gans, brandgans, kolgans, Canadese gans en nijlgans. Met de genoemde ganzen soorten zelf gaat het goed: afgelopen twintig jaar zijn de populaties (zeer) fors gegroeid. Vooral de jaarrond verblijvende ganzen zijn explosief in aantal toegenomen. In Zuid-Holland zijn er bij de laatste telling in 2024 161.714 standganzen geteld (het overgrote gedeelte daarvan zijn grauwe ganzen). Daarvan zitten er 15.226 in de Krimpenerwaard (telling FBE ZH, 2024).

De groei van deze populaties heeft ook een keerzijde, de ganzen veroorzaken forse schade aan het grasland. Ook de natuur heeft last van de broedpopulatie ganzen; ze eten en vertrappen de rietvegetatie, waardoor de habitat van zeldzame moerasvogels verdwijnt. Verder dragen de vele ganzen door hun uitwerpselen lokaal bij aan het verslechteren van de waterkwaliteit.

In 2023 en 2024 bedroeg de getaxeerde schade in de Krimpenerwaard 1,39 resp. 1,47 mln. euro. De grauwe gans is hierbij verreweg de grootste schadetoebrenger. Daarna volgen de smient en knobbelzwaan.

Om de kosten niet verder uit de hand te laten lopen en de natuur te beschermen, zet de provincie volop in om de aantallen ganzen in de hand te houden. Maar verjagen van ganzen en het doorprikken van eieren alleen is niet meer effectief genoeg. De provincie

Zuid-Holland heeft daarom toestemming gegeven om ganzen af te schieten in de zomerperiode en ruiende ganzen te vangen. Op 12 juni 2025 heeft de provincie dit besluit gepubliceerd op haar website⁴.

3.8 Sociaaleconomisch

De bevolkingsontwikkeling in Krimpenerwaard laat een lichte groei zien.

De gemeente heeft een relatief hoog percentage ouderen en jongeren vertrekken steeds vaker uit de regio. Dit gebeurt onder meer omdat er een tekort is aan geschikte woningen, en het aanbod van opleidingen en carrièrekansen beperkt is. Hierdoor staat zowel het voorzieningenniveau als de levendigheid in de verschillende kernen onder druk. Door de vergrijzing zal het aantal vrijwilligers afnemen, terwijl deze juist zo nodig zijn voor de levendigheid en de sociale cohesie in het gebied.

Van de ruim 18.000 werkende mensen in de Krimpenerwaard, werkten er in 2023 zo'n 300 - 340 mensen in de primaire landbouw⁵ (excl. loonwerkers, dierenartsen etc.). Hoewel dit aantal sinds 2015 voor de agrarische sector gelijk is gebleven, is het totaal aantal werkende mensen in de Krimpenerwaard gestegen van 15.800 in 2015 naar 18.100 in 2023. Met andere woorden het aandeel werkende mensen in de landbouw is afgenomen.

⁴ https://www.zuid-holland.nl/actueel/nieuws/juni-2025/aantal-ganzen-loopt-hand-ingrijpen-hard-nodig/?utm_source=chatgpt.com

⁵ <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/83582NED/table?ts=1742481151654>

3.9 Infrastructuur en bereikbaarheid kavels

De veelal smalle weglichamen op een slappe ondergrond vragen bijzondere aandacht voor inrichting en gebruik. Door de slappe bodem hebben de wegen weinig draagkracht en zijn dus kwetsbaar.

Om te wonen, te werken en te recreëren komen alle verkeersdeelnemers elkaar tegen op de smalle wegen. Door het verschil in grootte, snelheid en gewicht van voertuigen heeft dit effect op de verkeersveiligheid. Verder komt uit de keukentafelgesprekken in de polders Vlist-West en Bergambacht (CLM/Aequator, 2025) dat de huidige infrastructuur soms beperkend is. Hierbij gaat het om zowel de bereikbaarheid van de percelen via de weg als de ontsluiting over land via dammen. Door de noodzaak van afvoer van mest is sprake van een toenemende belasting van de huidige infrastructuur. Om de druk op de wegen te verminderen, is het van belang om transport van bedrijven over wegen zo veel mogelijk te beperken. Hiervoor is het van belang dat agrarische bedrijven hun grond zoveel mogelijk aansluitend aan hun bedrijf hebben en/of voorzien worden van goede kavelpaden.

4 Perspectief 2040

Vanuit de landbouw⁶, de natuurterreinbeheerders⁷ en de overheden (provincie⁸, waterschap⁹ en gemeente¹⁰) zijn lange termijnperspectieven geschetst. Dit hoofdstuk schetst ons gezamenlijk perspectief op hoofdlijnen.

De houdbaarheid van de perspectieven is uiteraard niet vanzelfsprekend. Marktprijzen, politieke-, juridische- of technische ontwikkelingen en ook de effecten van klimaatverandering zijn onzeker. Dit maakt dat we ons perspectief op hoofdlijnen beschrijven. Niet als vaststaand hard doel, maar wel als richting waar we samen als boeren, ondernemers, terreinbeheerders, bewoners en overheden het over eens zijn, en naar toe willen werken.

We kijken ongeveer 15 jaar vooruit en richten ons perspectief op 2040. Daarbij beseffen we dat sommige ontwikkelingen snel gaan en 15 jaar vooruitkijken lang is. Andere opgaven zoals het tegengaan van bodemdaling en verandering van watersystemen vragen juist een langere periode. We zijn ons ervan bewust dat sommige opgaven meer tijd kosten dan 15 jaar, en andere zaken juist gemoeid zijn met een snelle aanpak. Tegelijk zijn alle gebiedspartners, en zeker de agrarische sector, gebaat bij langjarige duidelijkheid en een consistent beleid.

Lange termijn uitgangspunten van waaruit we samenwerken

In 2040

- 1 ... is in de Krimpenerwaard nog steeds sprake van het unieke slagenland, met koeien in de wei, schapen, open luchten en gevarieerde graslanden. De Krimpenerwaard wordt door boeren, ondernemers, bewoners en bezoekers van het gebied gewaardeerd als een uniek landschappelijk en cultuurhistorisch gebied.
- 2 ... is de Krimpenerwaard nog steeds een vitaal landbouwgebied met voedselproductie en blijvend grasland als basis. De koeien (en schapen) lopen in de wei.
- 3 ... hebben alle bedrijven een geldige vergunning en is de emissie van stikstof afgenomen.
- 4 ... is de melkveehouderij de basis voor een goed verdienmodel. De voorwaarden om een eerlijk verdienmodel mogelijk te maken zijn zo goed mogelijk toegepast.
- 5 ... zijn boeren, mede door langjariger beheercontracten en eerlijke beloning voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer, in staat geweest een perspectiefvol verdienmodel te behouden. Boeren worden volwaardig beloond voor maatschappelijke diensten in plaats van schadeloosgesteld.

⁶ Landbouwperspectief 2040. Landbouw in de Krimpenerwaard, werkgroep landbouw, mei 2024

⁷ Natuurlijk perspectief Krimpenerwaard. Ontwikkeling biodiversiteit 2024, werkgroep natuur, oktober 2024

⁸ Voorontwerp ZH-PLG, provincie Zuid-Holland, 2023

⁹ Leven met water. Watergebiedsvisie deel Krimpenerwaard, Hoogheemraad van Schieland en de Krimpenerwaard, versie febr. 2024

¹⁰ Toekomstperspectief voor een Vitaal Krimpenerwaard, gemeente Krimpenerwaard, 2023

- 6 ... onderhouden boeren en natuurterreinbeheerders in samenspraak het landschap en houden daarmee de kenmerkende identiteit van het buitengebied in stand. Schapen en koeien worden mede ingezet om de natuur te onderhouden en de onkruiddruk te verlagen.
- 7 ... is de waarde van de Krimpenerwaard voor weidevogels verder toegenomen en de biodiversiteit in en langs de sloten versterkt. De teruggang in weidevogels is gestopt en vanaf 2025 langzaam weer toegenomen, zowel in de natuurterreinen als in agrarische gebieden met weidevogelbeheer.
- 8 ... is de overgang tussen natuur en landbouw geleidelijker geworden; in agrarisch gebied door agrarisch natuurbeheer, in natuurterreinen door benutting van vaste mest en beweiding met vee. Terreinbeheerders en boeren zoeken samen naar de mogelijkheden wat voor de ecologie en bodemleven het beste is en kijken vooral naar wat wel kan.
- 9 ... wordt er geïnvesteerd in de *kwaliteit* van bestaande agrarische en natuurgebieden in plaats van in nieuwe kwantitatieve opgaven.
- 10 ... is de bodemdaling en CO₂-uitstoot verminderd door een mix van technische maatregelen zoals waterinfiltratie, klei in veen en waar het kan in specifieke peilvakken aanpassing van de drooglegging in overleg (alleen dan) met de grondgebruikers. We hebben geleerd van de pilots en een adequate monitoring in het gebied naar de *werkelijke* bodemdaling en mogelijke maatregelen om deze af te remmen.
- 11 ... is de kringlooplandbouw verder doorontwikkeld naar aanleiding van experimenten in het gebied. Transport zal blijven, maar er is meer ruimte voor dierlijke mest in de bedrijfseigen kringloop dan in 2025 en daardoor wordt er minder kunstmest gebruikt. De verliezen aan stikstof en fosfaat in de mineralenbalans zijn geminimaliseerd. Samen met een goede verkaveling en voldoende kavelpaden zorgt dit ook voor minder druk op de kwetsbare infrastructuur.
- 12 ... is de kreeftenpopulatie (voor 2030) onder controle en vormt deze geen belemmering meer voor het realiseren van de doelen. Datzelfde geldt voor muskusratten.
- 13 ... is voor ganzen, zwanen en smienten, en predatoren van weidevogels, samen met boeren, natuurbeheerders en overheden een goede balans gevonden tussen beheer, bestrijding en dierenwelzijn, waarbij het uiteindelijk doel is te komen tot een robuust systeem. Ook de toenemende onkruiddruk richting de agrarische gronden is aangepakt.
- 14 ... maken 'stoppers' onderdeel uit van de toekomst van de Krimpenerwaard. Alleen door grond in beheer te houden door boeren uit het gebied zelf, kunnen boeren voldoen aan eisen vanuit mestwetgeving of agrarisch natuurbeheer. Op vrijwillige basis kijken we hoe de grond van stoppers ook kan bijdragen aan een perspectief van 'blijvers'. Dat geldt ook voor gronden van de provincie (de zogeheten 'witte gronden').
- 15 ... is de sociaaleconomische identiteit van het landelijk gebied van de Krimpenerwaard behouden.

5 Dit moet opgelost worden en vraagt om duidelijkheid

Onze systeemvragen zijn tweeledig. Enerzijds zijn het vragen voor de lange termijn waarvoor nu kennis wordt opgedaan in projecten en modelstudies (bv. bodemdaling en CO₂). Naast kennis is hier ook het gesprek met het gebied nodig over wat haalbaar is vanuit draagvlak en draagkracht van de sector. Anderzijds zijn het vragen waar de overheid echt aan zet is. Zo is een heldere regievoering en bijbehorende financiering voor de aanpak van kreeften en exoten cruciaal om de doelen te bereiken, maar ook de legalisatie van PAS-melders, interimmers en andere vergunningssituaties is voorwaardelijk om de komende jaren echt aan de slag te gaan.

Vanuit de Krimpenerwaard zien we de volgende urgente systeemvragen.

Deze agenderen we nadrukkelijk:

- 5.1 **Oplossen van de PAS-problematiek, Interimimmers en andere vergunningssituaties**
- 5.2 **Een blijvend eerlijk verdienmodel en economisch perspectief**
- 5.3 **Oplossen van de kreeftenproblematiek, muskusratten en ganzen**
- 5.4 **Voorkomen van aanvullende planologische schaduwwerking op agrarisch gebied bij natuurversterking**
- 5.5 **Kennisontwikkeling rond veenoxidatie en bodemdaling in relatie tot drooglegging en een volhoudbare landbouw**

5.1 Oplossen van de PAS-problematiek, Interimimmers en andere vergunningssituaties

Oplossing en legalisatie van de PAS-melders, Interimimmers en andere vergunningssituaties is een belangrijke prioriteit en voorwaarde vanuit het gebied om stappen te kunnen zetten. Sinds 2019 zitten de PAS-melders al in een onzekere situatie.

Op dit moment hebben 22 PAS-melders in de Krimpenerwaard zich gemeld bij de omgevingsdienst Haaglanden om in aanmerking te komen voor het legalisatieprogramma PAS-melders, dat door het Rijk is opgezet. Het kabinet heeft aangegeven de legalisatietermijn voor PAS-melders te verlengen met 3 jaar vanaf 2025.

Naast de PAS-melders zijn er ook nog een onbekend aantal zogenoemde 'Interimimmers' en andere niet-vergunden in de Krimpenerwaard. Dit zijn bedrijven of activiteiten, waarbij geen vergunningverlening heeft plaatsgevonden op basis van een Passende Beoordeling. De oorzaak hiervan ligt in het verleden. Ook zij beschikken mogelijk buiten hun schuld om niet over de juiste vergunningen.

Zowel voor de PAS-melders als de Interimimmers en andere niet-vergunde situaties heeft dit verstrekken gevolgen voor de bedrijven. Zo wordt financiering zeer moeilijk of onmogelijk gemaakt. Ook belemmert het niet oplossen van deze problematiek investeringen in

duurzame technieken, ook voor de bedrijven die wel een vergunning hebben om te investeren in milieu- of diervriendelijke maatregelen. Boeren kunnen daarmee geen stappen zetten naar een duurzamere toekomst, omdat ze figuurlijk 'vastzitten' in hun bedrijf. Voor de voortgang en uitvoering van het gebiedsproces is de oplossing hiervan dan ook cruciaal.

De boeren, terreinbeheerders en overheden willen samen aan de slag met het nemen van stikstof-reducerende maatregelen (werkpakket 1) ook om de vrijkomende ruimte in te kunnen zetten voor de legalisatie van agrarische ondernemers zonder geldige vergunning. Daarbij kijken we ook naar de resultaten van de pilot die momenteel in de Alblasserwaard loopt.

5.2 Een blijvend eerlijk verdienmodel en economisch perspectief

Eén van de werkpakketten waar boeren mee aan de slag willen is uitbreiding van het weidevogelbeheer. Een belangrijke voorwaarde (naast het voorkomen van planologische schaduwwerking, zie 5.4) om te zorgen dat boeren hiermee aan de slag willen en niet afhaken, is dat het saldo van een hectare agrarisch natuurbeheer concurrerend moet zijn met een hectare bestemd voor uitsluitend melkveehouderij. M.a.w. er moet sprake zijn van een reëel verdienmodel. Anders is het op de lange termijn niet vol te houden.

Een eerlijk en duurzaam verdienmodel is breder dan alleen een adequate vergoeding voor weidevogelbeheer. Een eerlijk verdienmodel in de landbouw belooft

boeren voor meer dan alleen de productie van voedsel, waarbij ook de waarde van natuur- en landschapsbeheer, biodiversiteit, en maatschappelijke functies zoals zorg en recreatie wordt erkend en gefinancierd. Het gaat om het creëren van duurzame inkomstenstromen via meerdere kanalen, zoals gerichte overheidsbetalingen voor 'groene diensten', bijdragen vanuit de keten en consument, en private investeringen, om zo een rendabele en toekomstbestendige landbouw te realiseren.

Een eerlijk verdienmodel kan pas worden gerealiseerd als er aan bepaalde criteria is voldaan. Een (agrarisch) ondernemer wil helemaal niet afhankelijk zijn van subsidies, maar wil zelf verantwoordelijk zijn voor zijn inkomen. Dat betekent wel dat er aan bepaalde criteria moet worden voldaan om ervoor te zorgen dat deze agrarisch ondernemers ook daadwerkelijk een goed verdienmodel kunnen realiseren. Daarbij vraagt de landbouw:

- » Behoud van de huidige geringe drooglegging (2024);
- » Een goede verkaveling;
- » Onkruiddruk in de gehele Krimpenerwaard wordt aangepakt, o.a. door het toepassen van de distelverordening;
- » Concurrerend saldo voor agrarisch natuurbeheer en maatschappelijke diensten ten opzichte van de melkveehouderij;
- » Ontsluiting moet worden verbeterd; versterking wegen en bruggen, voldoende kavelpaden;
- » Geen schaduwwerking van natuur op agrarische percelen;

- » Baggeren in de kernen gebeurt op kosten van de overheid, in het buitengebied door boeren;
- » Eerlijke verdeling van waterschapslasten;
- » Kreeften, muskusratten, ganzen en predatoren jaarrond bestrijden en beheersbaar houden in alle gebieden;
- » Aanpassing bouwblok zodat dit toekomstbestendig is.

5.3 Een structurele oplossing voor de kreeftenproblematiek, muskusratten en ganzen

Met de grove inschatting dat er in de Krimpenerwaard zo'n 177,5 miljoen kreeften zijn, is dit een structureel probleem. Het gaat hierbij voornamelijk om de Rode Amerikaanse rivierkreeft. Ze tasten de biodiversiteit aan, ze zorgen dat oevers afkalven en goede landbouwgrond verdwijnt, en hun aanwezigheid vermindert de waterkwaliteit. Hierdoor worden zowel de natuur als de waterdoelstellingen (KRW) niet gehaald. Het is dan ook cruciaal dat de kreeftenproblematiek wordt aangepakt. Anders hebben andere uitvoeringsplannen in de gehele Krimpenerwaard geen nut.

De belangrijkste belemmering om tot het effectief bestrijden van de rivierkreeft te komen, is het gebrek aan middelen en regie vanuit het Rijk.

Vanuit de Unie van waterschappen is stevig druk uitgeoefend op het ministerie van LNV. Er is een kopgroep rivierkreeft van waaruit de problematiek stevig wordt geagendeerd. In april 2024 vroeg het Regionaal Bestuurlijk Overleg Stroomgebied Rijn-West (RBO Rijn-West), waarvan Krimpenerwaard deel

uitmaakt, het ministerie om vanaf januari 2025 te beginnen met wegvangen van rivierkreeften, vooruitlopend op een structurele oplossing.

5.4 Voorkomen van aanvullende planologische schaduwwerking

In de Krimpenerwaard willen we investeren in de kwaliteit van bestaande agrarische en natuurgebieden in plaats van in nieuwe kwantitatieve opgaven. Vanuit het gebied is er energie om te werken aan versterking van het weidevogelbeheer. Echter moet deze hogere ambitie niet leiden tot nieuwe plankaarten met beperking van het agrarisch gebruik in de toekomst of planologische schaduwwerking voor de buurman. De energie die er in het gebied is om te werken aan biodiverse sloten, weideranden, etc. willen we niet verliezen. Ook de aanleg van het NNN-gebied moet niet leiden tot extra beperkingen in het naastgelegen agrarisch gebied.

5.5 Omgaan met bodemdaling en reductie CO₂-uitstoot

De Krimpenerwaard heeft een relatief geringe drooglegging vergeleken met andere (West-)Nederlandse veenweidegebieden van rond de 40 cm. In hoofdstuk 3.3 is ook geconstateerd dat de structurele bodemdaling in de Krimpenerwaard gemiddeld rond de 2 tot 8¹¹ mm/jaar bedraagt. Hoewel de meetgegevens van de bodemdaling niet altijd betrouwbaar zijn, zien we ook een correlatie tussen de mate van drooglegging in het verleden en de mate van bodemdaling. Hoe groot deze is, en hoe deze uitwerkt in de verschillende deelgebieden

in de Krimpenerwaard, is verschillend en ook nog niet altijd betrouwbaar genoeg vast te stellen om uitspraken te doen over de te nemen maatregelen. Vandaar dat we ook in werkpakket 2 (paragraaf 5.2) voorstellen doen om de komende jaren die kennisbasis meer op orde te brengen en te leren van pilots in het veld.

We weten ook dat, juist vanwege de al geringe drooglegging in de Krimpenerwaard, een verder verminderde drooglegging direct ten koste gaat de huidige agrarische bedrijfsvoering en het verdienmodel fors onder druk zet. Het is daarmee balanceren tussen enerzijds grondgebruik mogelijk blijven maken, en anderzijds de maatschappelijke kosten van bodemdaling en uitstoot van broeikasgas uit veen te beperken.

In 2024 is een verkennende modelstudie uitgevoerd naar de impact van grondwaterstand- en oppervlaktewaterpeilopzet in de veenweidegebieden. In deze studie is onderzocht in welke mate de opzet van peil leidt tot CO₂-reductie, wat daarvoor nodig is (extra watervraag) en wat de effecten zijn op waterbeschikbaarheid, -kwaliteit en -overlast, het huidig gebruik en het agrarisch verdienvermogen. De studie laat zien dat met een peilopzet van 40 cm onder maaiveld zonder andere maatregelen (WIS), er wel een broeikasgasreductie is, maar de doelstelling niet gehaald wordt. Naarmate het peil hoger wordt opgezet en meer aanvullende maatregelen worden genomen neemt de uitstoot van CO₂ af. Bij een peilopzet van 30 cm onder maaiveld met een WIS maatregel wordt de CO₂ doelstelling weliswaar gehaald, maar komt het verdien-

vermogen en toekomstperspectief van de huidige landbouw zeer zwaar onder druk te staan. Bovendien hebben we bij de GLB-pilot Zuidbroek gezien dat ook de biodiversiteit in slootkanten juist afneemt bij een hoger peil en de methaanemissie (en sterker broeikasgas) weer toeneemt.

De komende periode willen we deze scenariostudie verdiepen, specifiek voor de Krimpenerwaard, waarin we de effecten van verschillende scenario's en maatregelen in beeld willen brengen, specifiek ook de effecten voor de agrarische bedrijfsvoering en het verdienvermogen. Dan kunnen we, ook met de resultaten in het veld waaronder pilot Zuidbroek, het gesprek goed voeren wat dit betekent voor het langetermijnperspectief zoals geschetst in hoofdstuk 4 en wat ervoor nodig is om perspectief te houden.

¹¹ 8 mm. Is een uitzondering, bijvoorbeeld langs de noordrand door wegzijging.

6 Hier willen we mee aan de slag: werkpakketten

De komende jaren willen we, aanvullend op de lopende trajecten (paragraaf 5.1) graag aan de slag met de volgende uitvoeringsgerichte projecten/werkpakket. Hierover gaan we graag met de provincie in gesprek over de benodigde middelen en voorwaarden om hier uitvoering aan te geven ('ons gebiedsbod').

- Werkpakket 1 **Bestrijding kreeften, muskusratten, ganzen en predatoren**
- Werkpakket 2 **Kennis over bodemdaling en emissies**
- Werkpakket 3 **Emissiereductie stikstof op gebiedsniveau en legalisatie**
- Werkpakket 4 **KPI-project melkveehouderij collectieven**
- Werkpakket 5 **Uitbreiding Weidevogelbeheer**
- Werkpakket 6 **Vervolg polderproces Vlist West en Bergambacht, Stein Zuid en andere polderprocessen**
- Werkpakket 7 **Natuurlijk perspectief en Regiodeal**

Hieronder worden de voorstellen op hoofdlijnen toegelicht. De werkpakketten worden verder uitgewerkt in zgn. 'projectfiches' voor financiering en uitvoering.

Werkpakket 1

Bestrijding rivierkreeft, muskusratten, ganzen en predatoren

Het oplossen van de kreeftenproblematiek is voorwaarde om de doelen voor biodiversiteit en waterkwaliteit te bereiken. De problematiek is beschreven in hoofdstuk 3.

Tussen 2021 en 2023 heeft het Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard een pilot uitgevoerd in polder Berkenwoude met het intensief wegvangen van rivierkreeften. Uit het onderzoek bleek dat rivierkreeften zich goed laten vangen, waterplanten terugkeren wanneer de rivierkreeftendichtheid voldoende laag is en dat het na verloop van tijd mogelijk is de vangstinspanning te verlagen met behoud van ecologische toestand (*Witteveen en Bos, februari 2025*). Tegelijk werd vastgesteld dat het op grote schaal reduceren van de kreeftenpopulatie arbeidsintensief is en daarmee kostbaar.

Uitgaande van een benodigde inspanning gelijk aan die in de pilot in Berkenwoude is geleverd, kost het wegvangen van rivierkreeften in de gehele Krimpenerwaard naar schatting 15 tot 30 mln. per jaar (jaarrond arbeidsinspanning in het veld van ongeveer 150 FTE). Ook is wegvangen alleen niet genoeg. Een combinatie van maatregelen is nodig, zoals de inzet van predatoren en goed beheer van oevers, waarvoor ook grote investeringen nodig zijn.

Ondanks de hoge kosten is de wens om de pilot in de toekomst wel te gaan opschalen naar de gehele Krimpenerwaard of grote delen ervan, en zodoende tot een grootschalige aanpak voor het wegvangen van rivierkreeften te komen. In 2024 is daarom gekeken naar wat hiervoor nodig is.

De belangrijkste belemmering om tot het effectief bestrijden van de rivierkreeft te komen, is het gebrek aan prioritering van middelen voor deze problematiek en verantwoordelijkheid vanuit het Rijk. Vanuit de waterschappen en het Regionaal Bestuurlijk Overleg Stroomgebied Rijn-West is de problematiek ook bestuurlijk stevig geagendeerd zonder resultaat tot op heden. Wel zijn middelen beschikbaar gesteld voor kleinschalige projecten. Zo wordt in opdracht van de provincie Zuid-Holland nu gewerkt aan een handleiding voor gebruikers in het gebied wat zij nu kunnen doen, met een overzicht van bestaande informatie over bijvoorbeeld vangsttechnieken, baggeren, flauwe oevers etc. Ook in het NNN-gebied wordt gewerkt aan flauwe oevers, mede als randvoorwaarde voor het terugdringen van kreeften. In het agrarisch gebied zien we dit niet als oplossing. Het grootschalig wegvangen blijft noodzakelijk om de kreeften echt succesvol te kunnen bestrijden.

Dit willen we gaan doen

- 1 Vanuit het gebiedsplan de problematiek stevig blijven **agenderen** en ontwikkelen van een gezamenlijk **lobby-strategie**. Daarbij trekken we **gezamenlijk** op omdat de kreeftenproblematiek verschillende

- partijen, belangen en doelen raakt (zowel vanuit de landbouw, de natuur, waterbeheerder en gemeente).
- 2 Vooruitlopend op het eventueel beschikbaar komen van middelen ontwikkelen we een **Plan van Aanpak deelgebieden** om in deelgebieden aan de slag te gaan met het wegvangen en het nemen van systeemmaatregelen. De focus ligt daarbij niet alleen op natuurgebieden, maar zeker ook op agrarisch gebied. Daarbij is ook onderzoek nodig naar wat de meest effectieve manieren zijn om de beschikbare middelen ook zo kosteneffectief in te zetten.
 - 3 **Informatieverspreiding** (catalogus provincie).
 - 4 Omdat de kreeftenproblematiek zowel invloed heeft op de waterkwaliteit, de natuur en de landbouw nemen we bij elk projectvoorstel deze problematiek **integraal** mee om zo binnen elk project de financiële ruimte te vinden voor het oplossen ervan. Het is een integrale opgave voor alle partijen.

Dit hebben we nodig

€ 15-30 mln per jaar (structureel)

Korte termijn: 75k (ontwikkelen projectvoorstel + informatieverspreiding)

Dit levert het op

- » Verbetering van de waterkwaliteit
- » Versterken van de biodiversiteit in de sloten
- » Behoud van land en stabiele oevers

Dit zijn onze voorwaarden

- » Heldere verantwoordelijkheid en bijbehorende financiële middelen vanuit het Rijk (systeemvraag);

- » Mogelijkheid tot flexibele inzet visrechten (niet alleen beroepsvissers), vangsttuigen (Visserijwet);
- » Afschaffen van beperkende maatregelen, zoals het niet jaarrond kunnen bestrijden.

Muskusratten, ganzen en predatoren

Naast kreeften is de bestrijding van muskusratten, ganzen en predatoren een prioriteit. Dan gaat het zowel om het jaarrond bestrijden van muskusratten, als bestrijding in zowel agrarisch als natuurterreinen. Voor de bestrijding van muskusratten zijn waterschappen wettelijk verantwoordelijk. Met het waterschap kijken we welke aanvullende inzet nodig is.

Voor het in de hand te houden van het aantal ganzen, heeft de provincie Zuid-Holland inmiddels toestemming gegeven om ganzen af te schieten in de zomerperiode en ruiende ganzen te vangen. Met de partijen in het gebied, terreinbeheerders, de provincie en Faunabeheer-eenheid Zuid-Holland, kijken we wat het meest effectief is om de toenemende ganzendruk te verminderen.

Werkpakket 2

Kennis over bodemdaling en emissies

In juni 2023 is het principebesluit genomen om, onder voorwaarden, 816 hectare WIS aan te leggen in twee deelgebieden: Stolwijk West en Berkenwoude. Dit in het verlengde van de gezamenlijke Veenweideaanpak Krimpenerwaard 1.0. In 2025 starten we met de werkzaamheden. Daarnaast start in de 2025 de pilot Zuidbroek 2.0, als vervolg op de eerdere GLB-pilot, waar verschillende technieken (WIS, Klei in veen, greppel-infiltratie en hoogwatersloot) naast elkaar worden uitgevoerd om te leren van de effecten op de CO₂- en methaan-uitstoot, de consequenties voor agrarisch gebruik en de biodiversiteit (en om dit in de praktijk te laten zien). Daarnaast start in 2025 het waterschap met de pilot Klei in veen om ervaring op te doen met de vervoer- en verspreidingstechnieken van klei.

Bij de aanpak bodemdaling willen we ook in andere polders verder met de vermindering van de broeikasgasemissie uit de bodem, gecombineerd met vermindering van de bodemdaling. We kijken wat opschaling van de pilots voor gevolgen heeft voor de waterhuishouding, wat dit betekent voor verdere opschaling en welke stappen daarvoor nodig zijn om te komen tot een snelle realisatie.

De monitoring op orde brengen en gezamenlijke 'joint fact finding' is essentieel. Met de huidige monitoring is het niet mogelijk om voor het hele gebied een betrouwbaar langjarig beeld te geven wat nu bodembeweging is en wat structurele bodemdaling. Daar is aanvullende

monitoring voor nodig, zodat ook een betrouwbaarder beeld kan worden gegeven van de opgave. Om dit goed in kaart te brengen, wordt door het waterschap een plan voor monitoring en onderzoek opgezet.

Dit willen we gaan doen

- » Leren van ervaringen en monitoring van de effecten van aanleg van WIS in de 1^e twee deelgebieden Stolwijk West en Berkenwoude en van de Pilot Zuidbroek 2.0.
- » Opzet en uitvoering adequaat monitoringsysteem bodemdaling en bodembeweging (meerjarig 5-10 jaar, door het hele gebied en seizoenen) gericht op een beter begrip van bodemdaling en betrouwbare kaartbeelden. Hierin wordt gezocht naar een combinatie van toepassing van verschillende meetmethoden zoals: extensometers, vaste oppervlaktemeetpunten, satellietdata en grondwaterpeilbuizen. Ook kijken naar de dichtheid van de grasmat in relatie tot emissie en draagkracht.
- » Stimuleren en/of uitvoeren van onderzoek naar mineralisatie en oxidatie in het gebied. Bijvoorbeeld een (tijdelijk) referentiemeting voor broeikasgassen om de huidige berekeningen met SOMERS lokaal te valideren en te komen tot een meer betrouwbare opgave. Dit met als doel om meer betrouwbaar antwoord te kunnen geven op de vraag hoeveel CO₂-emissie is in de Krimpenerwaard toe te schrijven aan structurele bodemdaling en bodembeweging, maar ook bijvoorbeeld de effecten van een dichte vs. open grasmat in beeld te brengen.
- » Verdiepen van de eerdere scenariostudie specifiek

voor de Krimpenerwaard waarin de effecten van verschillende scenario's en maatregelen (zoals PWIS, AWIS, opknippen peilvakken, aanpassen drooglegging) op de reductie van broeikasgassen (CO₂ en methaan), de agrarische bedrijfsvoering (o.a. verdienvermogen) en biodiversiteit verder in beeld wordt gebracht.

- » Verkennen van oplossingen en voorwaarden voor vervolg opschaling maatregelen: waterbeschikbaarheid, wateroverlast en schade landbouwkundige opbrengst of aan woningen en infrastructuur).

Voor de verschillende stappen kijken we hoe we de DAW-gebiedsgroepen kunnen benutten voor kennisuitwisseling met de praktijk.

Dit hebben we nodig

De kosten voor het verder inrichten van het meetnet (ad 2 en ad 3) en het verdiepen van de scenariostudie (ad 4) bedragen ongeveer 2,7 mln.

Dit levert het op

Reductie broeikasgasemissie met 10-20 procent (uit: *Gebiedsofferte 1^e Plan van Aanpak Krimpenerwaard, mei 2024*).

Dit zijn onze voorwaarden

WIS kan leiden tot een grotere zoetwatervraag en een grotere kans op wateroverlast. Daarom wordt in eerste instantie uitgegaan van de aanleg van WIS op max. 10% van de agrarische oppervlakte. Voor verdere aanleg van WIS stelt het waterschap als voorwaarde (brief 26

maart 2024) dat er een goed proces komt voor een gedragen verlaging van de norm voor wateroverlast, en er voldoende middelen zijn voor aanpassing van het watersysteem om de gevolgen van WIS te mitigeren, waaronder voldoende inlaatcapaciteit.

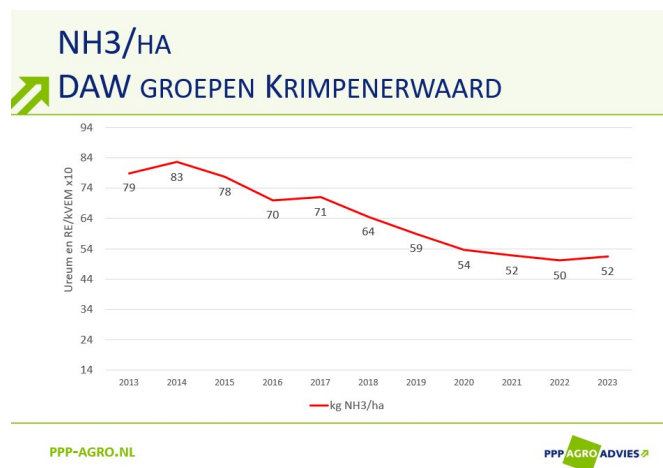
Het gebied heeft al een geringe drooglegging. In het Landbouwperspectief is het handhaven van huidige droogleggingen als minimale voorwaarden gesteld om het verdienvermogen te behouden.

Werkpakket 3

Emissiereductie stikstof op gebiedsniveau en legalisatie

In vervolg op de discussie over SANE is er ruimte voor de gebieden om met een serieus stikstofreductievoorstel te komen. In de werkgroep landbouw is in 2023 een 1^e inventarisatie gedaan van mogelijke maatregelen in de Krimpenerwaard om de emissie te verminderen (*Aanzet tot een stikstofplan Krimpenerwaard, 25/4/2023*). Het betrof een eerste inschatting van maatregelen waar het gebied mee aan de slag wil, wat dat voor reductie kan opleveren en wat de kosten (en benodigde middelen) daarvoor zijn. In de Gebiedsofferte 1^e Plan van Aanpak Krimpenerwaard, mei 2024 (onderdeel van het Landbouwperspectief) is een voorstel gedaan. Dit willen we gaan uitvoeren in de Krimpenerwaard.

Figuur 17: Ontwikkeling ammoniakemissie in kg/hectare DAW-groepen Krimpenerwaard (PPP-Agro)

Dit willen we gaan doen

De melkveehouderij gaat door met het waar mogelijk verminderen van emissies door toepassing van goede landbouwpraktijk en de nieuwste inzichten en technieken (Landbouwperspectief). We willen voor ammoniakemissie uit grondgebonden veehouderij blijven werken naar een reductie voor het gebied dat structureel lager ligt dan het gemiddelde van de emissies van bedrijven in 2018, zonder dat we hier een resultaatverplichting aan kunnen verbinden. Hiermee creëren we ruimte voor vergunningverlening, bedrijfsontwikkeling en dragen we proportioneel bij aan afname van de depositie van ammoniak op N2000 gebieden. We willen de komende maanden met de provincie in gesprek wat haalbaar is, gezien beschikbare middelen en bedrijfseconomische haalbaarheid. We zijn ons er daarbij van bewust dat de provincie denkt aan een ontwikkeling zoals genoemd op pagina 26. We werken dit in een projectfiche samen verder uit.

Op basis van eigen KringloopWijzer data vanuit het DAW-project Krimpenerwaard en Schieland weten we dat de bedrijven in 2013 gemiddeld op 83 kg NH₃ emissie uitkwamen, in 2018 op 64 en in 2023 op 52 kilo per hectare (gemiddeld over de hectares van de deelnemers). Daarbij neemt de gerealiseerde emissieafname in de tijd af omdat het 'laaghangend fruit' inmiddels wel geplukt is.

Als eerste willen we voor de bedrijven een nulmeting opstellen en vervolgens het verbeterpotentieel inzichtelijk maken in een ontwikkelplan. Bedrijven die met

maatregelen aan de slag willen en daar ook subsidie en/ of resultaatbeloning voor willen hebben, moeten eerst een ontwikkelplan opstellen. Op basis daarvan kunnen maatregelen worden geconcretiseerd en jaarlijks gemonitord om te kijken of doelen gehaald worden. Op basis daarvan kunnen de behaalde resultaten beloond worden en nieuwe jaardoelen worden vastgesteld. Daarmee kan ook een koppeling worden gelegd met het KPI-traject (werkpakket 4).

De maatregelen die we als eerste uitvoeren, de zogeheten no-regret maatregelen, geven al een beweging in de goede richting, met name op het gebied van ammoniak- en broeikasgasreductie. Daarbij hebben we gebruik gemaakt van resultaten uit het rapport Transitie melkveehouderij Bedrijfsmodellen Melkveehouderij in het Groene Hart "Hoe komen we in beweging" van ORG-ID en PPP-Agro Advies in opdracht van provincie Zuid-Holland. Daaruit blijkt dat met een mix van managementmaatregelen en innovaties er al een behoorlijke reductie mogelijk is voor de drie belangrijkste KPI's op het gebied van stikstofreductie, broeikasgasreductie en waterkwaliteit.

Korte termijn managementmaatregelen waaraan we willen werken, zijn:

- » Werken aan een gemiddeld lager ruw eiwitgehalte in het rantsoen, streven is richting 155 gram ruw eiwit/kg droge stof (15% reductie)
- » Bemesten in het voorjaar 1 op 2 mest verdund met water met de sleepvoet, en in de zomer 1 op 1 verdund met sleepvoet (22% reductie).

- » In de zomer extra verdunnen van mest eventueel combineren met roosters spoelen in de zomer (6% reductie)
- » Bemesten met meer meststoffen van dierlijke oorsprong (onder andere RENURE), om eigen meststof meer te benutten en daarmee de bedrijfskringloop beter te sluiten (circulaire landbouw), het realiseren van extra emissiereductie, en op (pilot)basis in het kader van het 8e actieprogramma nitraat extra ruimte te creëren voor gebruik dierlijke mest op blijvend grasland percelen)
- » Aan de slag met KPI-resultaatbeloning gericht op behalen ZH-PLG doelen (zie werkpakket 4), op een beloningsniveau wat *werkelijk* uitdaagt om met de maatregelen aan de slag te gaan. Immers, wanneer het beloningsniveau te laag is, zal er weinig belangstelling zal zijn om echt met deze maatregel aan de slag te gaan.
- » Meer weidegang waar mogelijk (drooglegging, verkaveling etc.).

Investeringsmaatregelen op termijn

De investeringen betreffen een combinatie van investeringen in meststrippers (RENURE-technologie), kavelruil, vergroten mestopslag, kavelpaden en rooster spoelen. Wij verwachten dat de belangstelling hiervoor onder de boeren in de Krimpenerwaard groot zal zijn. We willen deze maatregelen met name beschikbaar stellen aan die boeren die alle management-maatregelen al vrijwel volledig benut hebben en toch nog vervolgstappen willen zetten en/ of waar deze maatregelen voorwaardelijk zijn om de management-

maatregelen maximaal in te kunnen zetten. Al deze maatregelen zijn beschreven en staan ook in het bouwstenenrapport (<https://www.zuid-holland.nl/onderwerpen/natuur-landschap/natuurrijk-zuid/natura-2000/aanpak-stikstof/adviezen-veeteelt-akkerbouw/>).

Emissiereductie in combinatie met legalisatie

Met belangstelling volgen de gebiedspartijen in de Krimpenerwaard de pilot die momenteel in de Alblasserwaard loopt. In deze pilot onderzoeken de gemeente Molenlanden, de provincie, agrariërs en het ministerie van LNVN of het mogelijk is dat alle agrariërs gezamenlijk de stikstofuitstoot terugbrengen tot een vooraf vastgesteld gebiedsemissieplafond voor ammoniak (NH₃). De daarmee gerealiseerde stikstofruimte wordt zowel ingezet voor natuurherstel, als voor het verlenen van een geldende natuurvergunning voor de PAS-melders en andere agrarische ondernemers zonder natuurvergunning in het gebied (zoals Interimmers).

Met de inzet op emissiereducerende maatregelen in dit werkpakket en de ervaringen uit de Alblasserwaard willen gezamenlijk kijken of dit ook een oplossing is voor legalisatie in de Krimpenerwaard.

Dit hebben we nodig

€ 5 miljoen 1^e 3 jaar

Dit levert het op

NH₃ emissiereductie ten opzichte van 2018 met 20-30 procent op landbouwgrond; dit is op polderniveau bij benadering ongeveer 100.000 kg NH₃ emissiereductie.

En op de landbouwgrond die in de afgelopen jaren na 2018 al is omgezet naar natuurgrond nog ongeveer 50.000 kg NH₃ emissiereductie. Dus totaal ongeveer 150.000 kg NH₃ emissiereductie.

Dit zijn onze voorwaarden

- » Legalisatie vergunning situatie
- » Borging reductie
- » Randvoorwaarden, zoals waar nodig een groter bouwblok voor extra mest- en voeropslag en mestbewerkingsapparatuur, de inzet van kavelruil, voldoende kavelpaden en drooglegging om weidegang te stimuleren;
- » Een resultaat-beloningsniveau dat werkelijk uitdaagt om met de maatregelen aan de slag te gaan (zie ook werkpakket KPI-sturing melkveehouderij collectieven).

Werkpakket 4

KPI-sturing melkveehouderij collectieven

Het KPI-project melkveehouderij is onderdeel van het maatregelenpakket binnen het ZH-PLG en richt zich op het stimuleren van duurzame bedrijfsvoering en het bieden van toekomstperspectief voor melkveehouders. KPI's (kritieke prestatie-indicatoren) geven inzicht in prestaties op thema's zoals ammoniakuitstoot, waterkwaliteit, biodiversiteit, bodemgezondheid en agrarisch natuurbeheer. Boeren worden gestimuleerd om hun scores te verbeteren en krijgen begeleiding bij het verduurzamen van hun bedrijfsvoering. Weidehof biedt dit traject aan voor de agrariërs in dit gebied, in samenwerking met DAW Krimpenerwaard en Schieland waarin het waterschap, LTO-Noord, PPP Agro Advies en Weidehof Krimpenerwaard in een studiegroep-aanpak werken aan het sluiten van de mineralenkringloop. Samen met 'Mijn koers' uit de regiodeal ontstaat er zo een stevig traject voor agrariërs die met hun toekomst aan de slag willen.

Dit gaan we doen

- » Het project start vanaf 2026 in de Waarden (Krimpenerwaard, Alblasserwaard, Lopikerwaard) met 100–150 melkveehouders. Het traject duurt drie jaar t/m 2028. We voorzien dat alle DAW-project deelnemers met een bedrijf in de Krimpenerwaard mee willen doen aan dit traject. Dit zijn er momenteel 80.
- » Weidehof voert namens de drie collectieven van deze gebieden de regie.
- » Financiële beloning voor deelnemers op basis

van KPI-prestaties en begeleiding via advies, studiegroepen en kennisbijeenkomsten.

- » Samenwerking met de agrarische collectieven en ontwikkeling van een stoffenbalansmodel om milieueffecten te borgen.

Dit hebben we nodig

- » € 3,9 miljoen. Beschikbaar gesteld via ZH-PLG -middelen.
- » Aanvullende provinciale middelen bij toekomstige opschaling en inzet van middelen voor beloning van NH₃ emissiereductie.

Dit levert het op

- » Verduurzaming van melkveehouderij via integrale KPI-sturing.
- » Inzicht in haalbare emissiereductie en voorbereiding op mogelijke emissieplafonds.
- » Ondersteuning van de realisatie van doelen voor de opgaven op het gebied van water, klimaat, natuur en stikstof, zoals geschetst in dit gebiedsplan.
- » Positieve impact op het verdienmodel en toekomstperspectief van boeren (met name na de opstart wanneer beloningen verhoogd worden, waaronder die voor NH₃ emissiereductie (zie ook werkpakket 3))

Dit zijn onze voorwaarden

- » Vrijwillige deelname, met duidelijke meerwaarde voor boeren.
- » Duidelijke connectie met de DAW-gebiedsgroepen Krimpenerwaard en Schieland, met als doel elkaar te versterken. Hoe deze koppeling eruit ziet werken we

uit in het projectplan voor dit werkpakket.

- » Samenwerking met collectief Weidehof, partners DAW-project Weidehof en Schieland, gemeente Krimpenerwaard (Regiodeal), Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard en provincie Zuid-Holland.
- » Het verder uitwerken van een systematiek voor resultaatbeloning met een beloningsniveau dat werkelijk uitdaagt om met de maatregelen aan de slag te gaan.

Werkpakket 5

Uitbreiding agrarisch weidevogelbeheer

De Krimpenerwaard is door het open veenweide landschap een belangrijk gebied voor veel planten en diersoorten. De geringe drooglegging en de waterrijke structuur zorgen voor een biodiversiteit die van nature hoog is. Binnen het agrarisch natuur en landschapsbeheer (ANLb) in de Krimpenerwaard werkt Weidehof aan twee hoofddoelen:

- » Instandhouding en uitbreiding van de weidevogel-populatie
- » Vergroten van de biodiversiteit in sloot en slootkant

In de afgelopen jaren is het areaal ANLb in de Krimpenerwaard uitgebreid tot een oppervlakte van 2.500 hectare. Een groot deel van de agrariërs (80%) zijn betrokken en lid van de coöperatie Collectief Weidehof Krimpenerwaard. Veel agrariërs zetten hierbij vrijwillig in op weidevogelbeheer of beheer gericht op de biodiversiteit van sloot en slootkant.

Door intensief monitoren en lerend beheren is er sinds 2016 een fijnmazig en goed doordacht beheerplan in de verschillende polders neergelegd. Met goede resultaten als gevolg. De weidevogelstand in het agrarisch gebied is stabiel tot licht stijgend. En de soortenrijkdom in de slootkant is groot.

De weidevogelstand gaat in Nederland al decennialang achteruit. Ook in de Krimpenerwaard is sprake van achteruitgang, hoewel de weidevogelpopulatie in de gebieden met agrarisch natuur- en landschapsbeheer

(ANLb) sinds 2020 lijkt te stabiliseren of licht te groeien. Er zijn ook prachtige inspirerende voorbeelden. Zo ontving de familie Mulder uit Vlist recent de 'Gouden Grutto' van de Vogelbescherming.

In oppervlakte gerekend doet nu (2024) ongeveer 30% van de oppervlakte landbouwgrond mee met agrarisch natuurbeheer. De onderverdeling daarvan is als volgt:

Aantal hectare deelname totaal	2230
Weidevogelbeheer, waarvan 30% zwaar beheer (600 ha)	1850
Dooradering (o.a. kruidenrijke randen)	100
Duurzaam Waterbeheer pakketten	280

De wens om het agrarisch natuurbeheer verder te intensiveren en uit te breiden, betekent vrijwel direct een extensivering van de landbouw. Op dit moment hebben veel agrariërs het agrarisch natuurbeheer ingepast in hun bedrijfsvoering. Dit is te doen als het gaat om 10-15% van het areaal van het bedrijf. Als het areaal natuurbeheer binnen het bedrijf groter wordt is er, uitgaande van het huidige vergoedingen stelsel, sprake van sterk inkomstensverlies. En daar wringt de schoen.

Binnen het huidige stelsel van ANLb zijn de komende jaren mogelijkheden tot uitbreiding. Het Rijk heeft extra financiële middelen vrijgemaakt voor het instrument agrarisch natuurbeheer. Ook in provincie Zuid-Holland is er extra geld beschikbaar voor de jaren 2026-2028.

Weidehof Krimpenerwaard heeft in dit kader ook verzocht om extra middelen voor uitbreiding en verzwaring van het bestaande ANLb in het gebied.

Als we echter echt grotere stappen willen maken dan betekent dit onlosmakelijk dat er een verdienmodel voor de agrariërs gecreëerd moet worden. Dit in plaats van een onkostenvergoeding voor het gewasverlies zoals dat binnen het huidige stelsel van ANLb geregeld is. De agrariërs in de Krimpenerwaard zijn bereid het landschap te onderhouden en de weidevogels die horen bij ons kenmerkende veenweidelandschap de ruimte te geven. Deze maatschappelijke dienst zal echter ten koste gaan van de efficiënte en effectieve bedrijfsvoering zoals die momenteel gangbaar is in de landbouw en wat de economische basis van het bedrijf

oplevert. Aanpassingen in de bedrijfsvoering op het gebied van natuurbeheer gaan ten koste van de efficiëntie en kosten per definitie geld. De uitdaging is hierin de juiste weg te zoeken, de juiste balans.

Dit willen we gaan doen

Weidehof Krimpenerwaard ziet kansen om het areaal weidevogelbeheer te vergroten, mits er meer gestuurd wordt op doelen zonder verstrikt te raken in regelgeving. Daarbij willen we de volgende stappen zetten:

- » **Inventariseren uitbreidingspotentieel en knelpunten agrarisch natuurbeheer**

We inventariseren het uitbreidingspotentieel door een enquête onder de agrariërs in de Krimpenerwaard. Hierdoor krijgen we inzicht in mogelijke knelpunten die men ervaart op het gebied van agrarisch natuurbeheer, de kansen voor uitbreiding van het areaal agrarisch natuurbeheer en het toekomstperspectief van het bedrijf.

- » **Ontwikkelen van een weidevogelproefboerderij**
Eén van de bedrijven die op dit moment al veel aan weidevogelbeheer doet, ontwikkelen tot weidevogelproefboerderij. Het weidevogelbeheer willen we samen met deze agrariër verder uitbreiden, waarbij het bedrijf ook gaat functioneren als een centrum voor kennisdeling, onderzoek en ruimte voor doelsturing met passende resultaatbeloning op het gebied van weidevogelbeheer in het veenweidegebied.

- » **Ontwikkelen van een ANLb+ systeem als pilot in de Krimpenerwaard**

Door de onderzoeksresultaten van de weidevogel

proefboerderij om te zetten naar werkbaar beheer-afspraken en resultaatgestuurd beheer met een verdienmodel ontstaat er een ANLb+ systeem. Door binnen dit ANLb+ systeem maatwerk toe te staan gericht op het behalen van de gestelde doelen ontstaat meer ruimte om de juiste stappen te zetten in het beheer. Begeleiding van de deelnemers en monitoring is hierbij essentieel. Gedacht kan worden aan meer inzet van beweiding, een kleinschaliger maai beleid, flexibel peil voor plas-draslocaties aandacht voor predatiepreventie.

Dit hebben we nodig

€ 3,1 miljoen per jaar voor de uitbreiding met het ANLb+ systeem (naast de bestaande ANLb systematiek).

De uitwerking van de systematiek is gebaseerd op resultaten van de weidevogelproefboerderij, en richt zich op een verdienmodel voor de agrariërs op basis van gedane inspanningen in het natuur en landschapsbeheer. Dit bedrag is inclusief de jaarkosten van de weidevogelproefboerderij, die worden geschat op € 200.000,- per jaar.

Dit levert het op

- » Een verwachte toename van het aantal weidevogels met 20%, tenzij externe invloeden (bijvoorbeeld predatie of ruimtelijke plannen voor woningbouw/recreatie) een rol spelen in het gebied.
- » Toename van het areaal agrarisch natuur en landschapsbeheer met 1.520 hectare (totale ambitie is 3.750 hectare, huidige oppervlakte is 2.230 hectare agrarisch natuurbeheer)

- » Een echte bijdrage aan het verdienmodel, lagere NH₃ emissie door het toepassen van extra weidegang op de grotere huiskavels
- » Minder transport over de weg als de huiskavels vergroot worden

Dit zijn onze voorwaarden

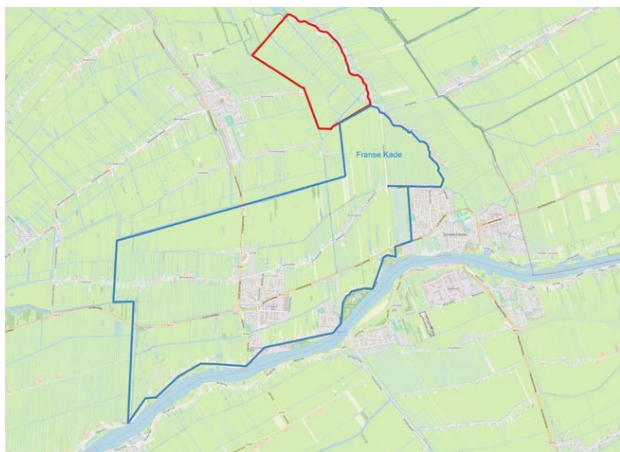
- » Een hogere ambitie moet niet leiden tot allerlei extra ambitiekaarten en plankaarten met bijbehorende planologische schaduwwerking;
- » Mogelijkheid tot afsluiten van beheerafspraken voor een langere termijn (tenminste voor 12 jaar);
- » Deelname op basis van vrijwilligheid;
- » Een beloningsniveau die de inspanningen op een evenwichtige manier beloond
- » Predatiepreventie en predatoren beheer als essentieel onderdeel in weidevogelbeheer

Werkpakket 6

Vervolg polderproces Vlist West en Bergambacht, polderproces Stein-Zuid en eventueel andere polderprocessen

Toelichting

De Provincie Zuid-Holland beschikt in de polders Bergambacht en Vlist-West, vooral rondom de Franse Kade, over 120 hectare grond. Daarnaast is 48 hectare uitgegeven aan Weidehof. Deze gronden zijn in de afgelopen decennia aangekocht voor realisatie van de EHS. Een deel van deze gronden is nu verpacht aan agrariërs. De provincie verkent de mogelijkheden om de eigen provinciale gronden in te zetten voor de structuurverbetering van de landbouw in combinatie met het bijdragen aan de doelen vanuit het ZH-PLG.

Figuur 18: Begrenzing gebied Keukentafelgesprekken Vlist West en Bergambacht, CLM/Aequator, juli 2025

In de 1^e helft van 2025 zijn 25 grondeigenaren en/of –gebruikers met meer dan 10 hectare benaderd en gesproken over de ontwikkeling in het gebied, hun bedrijf, wat hun ambities zijn en wat zij nodig hebben om bij te kunnen dragen aan de doelen in het gebied. Ook zijn er gesprekken geweest met het waterschap, de gemeente, drinkwaterbedrijven en de stichting Zuid Hollands Landschap. Op basis van deze gesprekken schetsen CLM en Aequator (*Keukentafelgesprekken in de Krimpenerwaard, terugkoppeling, juni 2025*) verschillende opties waarmee de provincie haar gronden in deze polders kan benutten voor de huidige vraagstukken en ambities vanuit de provincie en het gebied. Deze opties zijn:

- » Verpachting of verkoop zonder voorwaarden;
- » Verpachting of verkoop met voorwaarden;
- » Verpachting of verkoop op basis van bedrijfsplan;
- » Gebiedsproces met kavelruil.

Daarnaast is in een ander deel van de Krimpenerwaard (Stein Zuid) in de periode oktober 2023 – mei 2024 samen met agrarische ondernemers, beheerders en overheden gewerkt aan een gezamenlijk toekomstbeeld, “Het Weidse Stein”, en bijbehorend samenwerkingsovereenkomst. Hierin zijn doelen en thema’s voor de korte en middellange termijn vastgelegd, voortbouwend op bestaande samenwerking, zoals het aanleggen van een Waterinfiltratieproject (WIS). Vanaf mei 2024 is gestart met de uitvoeringsfase. In deze fase zijn onder andere al subsidieaanvragen ingediend bij de provincie Zuid-Holland voor de aanleg van natuurvriendelijke oevers en duurzame bedrijfsontwikkelplannen.

De komende periode wordt verder toegewerkt naar een uitvoeringsprogramma voor thema’s als biodiversiteit, recreatief medegebruik, (ammoniak) emissie-reductie, bestrijding van rivierkreeften, muskusratten en ganzen, weidevogelbeheer en bodemdaling/CO₂-reductie. Het proces is zo ingericht dat de agrarische ondernemers en andere gebiedspartijen zelf aan zet blijven

Dit willen we gaan doen

Vlist West en Bergambacht

De gebiedspartijen in de Krimpenerwaard hebben hun voorkeur uitgesproken voor een integraal gebiedsproces in deze polders waarbij de provinciale gronden rondom de Franse kade inzet als vliegwiel om agrarische doelen en doelen uit het ZH-PLG (zoals meer weidevogels) te realiseren. Dit werken we verder uit.

Stein Zuid

Het verder oppakken van projecten die in het uitvoeringsprogramma gedefinieerd zijn.

Initiatieven uit het gebied/overige deelgebieden

We kijken hoe we, passend binnen de beschreven opgaven in dit gebiedsplan, initiatieven vanuit het gebied kunnen ondersteunen. Zo willen de boeren in Vlist westzijde samen met ‘hun’ weidevogels vooruitboeren. Daartoe hebben ze zelf een plan ontwikkeld om bij te dragen aan het oplossen van de weidevogel-opgave van de provincie en het Rijk, zoals bijvoorbeeld het Aanvalsplan Grutto beschrijft. Daarnaast willen ze de kansen die boeren in combinatie met weide-

vogelbeheer biedt, benutten om te werken aan verminderen van de bodemdaling, reductie van broeikasgas- en ammoniakemissie en het verder sluiten van mineralenkringlopen. Binnen het kader van het polderproces Vlist west & Bergambacht kijken hoe we dat kunnen ondersteunen.

Ook zijn er andere initiatieven vanuit de Krimpenerwaard waar we graag het gesprek mee aangaan.

We zetten ons in voor langere termijnen voor de uitgifte van grond door de provincie in erfpacht.

Dit hebben we nodig

- » Bereidheid bij de provincie Zuid-Holland om haar gronden in te zetten voor een gezamenlijk gebiedsproces in de polders van Bergambacht en Vlist-West en in eventuele andere polderprocessen.
- » Daar waar door agrariërs gekozen wordt voor pacht, zetten we ons in voor langere termijnen voor de uitgifte van grond in erfpacht door de provincie.

Dit levert het op

Een integraal gebiedsproces waarin meerdere doelen die in dit gebiedsplan worden beschreven worden behaald. Er liggen met name kansen op het gebied van versterking van het weidevogelbeheer in combinatie met agrarische structuurversterking.

Werkpakket 7

Natuurlijk perspectief en Regio Deal

Toelichting

Er is al veel 'groen' en 'blauw' in de Krimpenerwaard. Met het Natuurlijk Perspectief (werkgroep natuur, 2024) zetten we in op versterking van de bestaande kwaliteiten en daarmee de toename van de biodiversiteit en de beleving ervan. In het Natuurlijk perspectief zijn projecten hiervoor geformuleerd, te weten.

- » **Aanleg en versterken ecologische verbindingen.** Het Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard wil extra maatregelen nemen voor de migratie van dieren, zodat een robuust netwerk van ecologische verbindingen ontstaat. Er wordt ingezet op het verbeteren van het otterrouthenetwerk door de Krimpenerwaard door de aanleg van otterpassages en bijbehorende voorzieningen.
- » **Stimuleren actief bodemleven en educatie samenhang landbouw en natuur.** Vanuit het NBC wordt gewerkt aan een gezamenlijke wandelroute en ontvangstruimte voor burgers, scholieren, recreanten, natuurbeheerders, collega-boeren en partners uit de agro-keten om hun ervaringen en kennis over de samenhang tussen landbouw & natuur en weidevogels actief te delen. Daarnaast worden een aantal stallen gebouwd/omgevormd naar strooiselstalsystemen. Dit sluit goed aan bij werkpakket 5 (weidevogelproefboerderij) en de initiatieven in Vlist-West.
- » **Educatie natuur- en landschapsbeheer.** Weidehof organiseert educatieve activiteiten voor zowel

inwoners en andere bezoekers om ze inzicht te geven in de agrarische sector. Ook initieert Weidehof demonstraties en excursies voor agrariërs om meer agrariërs te betrekken bij agrarisch natuurbeheer. Onderdeel van de activiteiten is een mobiele uitkijkhut voor weidevogels om kennis en draagvlak over weidevogelbeheer op het boerenbedrijf te vergroten. We stemmen her af met werkpakket 5.

- » **Actief vastleggen van broeikasgassen in groeiend veen.** In het kader van het project 'Omhoog met het Veen' wil het Zuid-Hollands Landschap werken aan de ontwikkeling van levend veen met veenmossen boven op het fossiele veen. Daartoe wordt op verschillende plekken in het NNN-gebied in de Krimpenerwaard de veraarde toplaag van percelen verwijderd, greppels gefreesd, veenmos opgebracht en het perceel vochtig gehouden.
- » **Biodiverse erven.** Dit project van NVWK en de gemeente Krimpenerwaard zet in op herstel of vernieuwing van cultuurhistorische erfbeplantingen/ authentieke groene elementen (erfscan, cursus, begeleiding).
- » **Biodiverse linten (prachtlint).** Het Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard vergroot haar inzet op meer ecologisch beheer van wegbermen, watergangen, waterkeringen en terreinen (met respect voor tegengaan onkruidruk op agrarische grond). Onderdeel is een onderzoek naar en daadwerkelijke toepassing van maaisel als circulaire reststroom t.b.v. kringlooplandbouw of andere circulaire toepassing.
- » **Vergroten biodiversiteit en kwaliteit ingerichte**

natuur door intensiever beheer/ beperken en voorkomen storingssoorten in weidevogelbeheergebieden en kruidenrijk grasland door ontwikkelingsbeheer ten behoeve van ingericht NNN-gebied.

- » **Ommetjes.** Het creëren van ommetjes bij agrarische bedrijven maakt het mogelijk dat mensen kunnen genieten van natuur en landschap in het landelijk gebied en ze meer betrokkenheid voelen bij de landbouw.

Dit hebben we nodig

Voor de projecten uit het Natuurlijk Perspectief is 2 mln. euro nodig. Tezamen met de bijdrage van de regiopartners van ongeveer 2,2 mln. euro én een rijksbijdrage via de Regio Deal "De fundamentele Waarde(n) van het Groene Hart" van 520.000 euro geven we uitvoering aan het Natuurlijk Perspectief.

Dit levert het op

- » Versterking ecologische verbindingen (o.a. weg nemen belemmeringen otter);
- » Beter inzicht en betrokkenheid bewoners e.a. bij agrarisch natuurbeheer en natuurgebieden;
- » Versterking bodemleven;
- » Herstel groei veenmos en vasthouden CO₂;
- » Vergroten biodiversiteit NNN-gebied;
- » Versterking biodiversiteit erven en linten;
- » Versterking van de beleving van het veenweidelandschap.

Regio Deal

Het kabinet heeft begin 2025 de Regio Deal “De fundamentele Waarde(n) van het groene Hart” toegekend aan de regio bestaande uit de gemeenten Bodegraven-Reeuwijk, Lopik, Montfoort, Vijfheeren-landen, Molenlanden en Krimpenerwaard. De uitvoering van de Regiodeal gaat op 1 januari 2026 van start.

Verschillende projecten uit de Regio Deal richten zich op dezelfde opgaven waar we in het kader van dit gebiedsplan aan werken. In de verdere uitwerking van de projecten uit de Regiodeal en de werkpakketten verbinden we deze zo goed mogelijk. Naast het Natuurlijk Perspectief zijn in de Regiodeal projecten gerelateerd aan de volgende thema's opgenomen (voor alle projecten die zijn opgenomen in de regiodeal geldt dat ze pas definitief een rijksbijdrage zullen ontvangen na een staatsteuntoets en een traject met subsidieaanvraag en beoordeling):

- 1 behoud van vitale kernen en buitengebied met sterke gemeenschappen;
- 2 een toekomstbestendige landbouw en economisch perspectief;
- 3 beleving van het iconische landschap.

Dit willen we gaan doen

Voor de Krimpenerwaard willen we vanuit de Regio Deal aan de slag met de volgende projecten:

Behoud van vitale kernen en buitengebied met sterke gemeenschappen

- » Onderzoek Toekomstscenario's Vrijkomende Agrarische bebouwing. Dit project bestaat uit een onderzoek naar vrijkomende bedrijven / stoppers.

Dit hebben we nodig

Er is geen extra budget nodig. Met de bijdrage via de Regio Deal en de gemeente Krimpenerwaard zijn de kosten gedekt.

Dit levert het op

- » Inzicht in de trends en ontwikkelingen in de agrarische sector;
- » Inzicht in vrijkomende bebouwing gericht op het tegengaan van verrommeling van het landschap of ondermijnende activiteiten;
- » Inzicht in vrijkomende grond en emissierechten als mogelijk bijdrage aan het perspectief van 'blijvers'.

Een toekomstbestendige landbouw en economisch perspectief

- » **Vergunningen en stikstof.** Het inzicht hebben in de juridische bedrijfsstatus over stikstof geeft een agrarisch bedrijf een betere positie bij het maken van strategische keuzes m.b.t. (her)ontwikkeling, transitie en verbreding waardoor robuustere, meer toekomstbestendige bedrijven kunnen ontstaan met bredere economische meerwaarde in het lokale systeem. Momenteel is echter de kennis over het stikstofdossier (o.a. natuur- en milieu) verdeeld over verschillende organisaties (OD ZHZ, ODH, PZH, ODMH) wat een gefragmenteerde kennispositie/ dossieropbouw oplevert. Het project “vergunningen en stikstof” brengt deze informatie samen. We stemmen hier af met werkpakket 3.
- » **Doelsturing met resultaatbeloning agrarische bedrijven.** In de Krimpenerwaard wordt al lange tijd door melkveehouders gewerkt aan het verbeteren

van de mineralenkringloop op de bedrijven. Ook werkt een grote groep veehouders in het kader van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) al aan het verbeteren van de stikstof- en fosfaatefficiëntie van de bedrijven. Op deze bedrijven kan verder gewerkt worden aan een extra impuls voor resultaatverbetering door het stellen van doelen en resultaatbeloning. We sluiten hierbij aan bij werkpakketten 3 en 4.

- » **Vervolg Mijn Koers.** Dit betreft een vervolg op de Mijn Koers aanpak zoals door de gemeente al is ingezet, om nog meer agrariërs hun koers voor de toekomst concreter vorm te laten geven. In de komende jaren biedt de Regiodeal ruimte om nog meerdere Mijn Koers groepen op te starten.
- » **Mestvergistig.** Mestvergistig op melkveebedrijven helpt bij het verminderen van broeikasgasemissies en het verbeteren van de mestkwaliteit. Daarnaast draagt het bij aan de productie van biogas, wat de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen vermindert. In dit project worden de mogelijkheden voor zowel individuele bedrijven als voor groepen bedrijven geïnventariseerd.
- » **Korte ketens.** De Voedsel familie Krimpenerwaard brengt producenten, consumenten en maatschappelijke dwarsverbanden samen. Vanuit de Voedsel familie wordt ingezet op informatie en educatie over gezonde lokale en regionale producten om op die manier een gezonde toekomst een stap dichterbij te brengen. Ook heeft de korte keten benadering tot doel de uitstoot van emissie te verminderen door de het verminderen van voedselkilometers.

Dit hebben we nodig

Er is geen extra budget nodig. Met de bijdrage via de Regiodeal, de provincie voor doelsturing en de gemeente Krimpenerwaard zijn de kosten gedekt.

Dit levert het op

- » Inzicht en versterking toekomstperspectief agrariërs;
- » Verbeteren van de stikstof- en fosfaatefficiëntie van de bedrijven;
- » Verminderen van broeikasgasemissies en het verbeteren van de mestkwaliteit;
- » Vermindering afhankelijkheid van fossiele brandstoffen;
- » Leren van elkaar, kennis.

Beleving van het iconische landschap

- » **Herontwikkeling van de Hendrikshoeve.** Doel is om de Hendrikshoeve te transformeren tot een gastvrije ontmoetingsplek en informatiecentrum die als startpunt van de gebiedsbeleving kan dienen, die educatief bijdraagt waar het gaat om water, natuur en landschap en die faciliteert voor bijvoorbeeld tentoonstellingen en symposia.
- » **Fietspad F441.2.** Aanleg verbindend fietspad noord-zuid met sterk verbeterde ontsluiting voor fietsers (recreanten en bewoners incl. schoolgaande kinderen) en agrarisch ondernemers.

Dit hebben we nodig

Voor Fietspad F441.2 1 mln. euro. Hier staat een bijdrage van provincie, gemeente en groenalliantie tegenover van 2,5 mln. én een bijdrage vanuit de Regio Deal van 1,5 mln. Het project Hendrikshoeve heeft geen extra budget nodig.

Dit levert het op

- » Versterking van de beleving van het veenweidelandschap;
- » Een levendig fysiek centrum van recreatie, natuurbeleving, duurzaamheid en ontmoetingen;
- » Verbeterde ontsluiting voor fietsers (recreanten, bewoners, incl. schoolgaande kinderen) en agrariërs.

7 Dit kan meteen

7.1 Lopende projecten

De volgende projecten komen, onder regie van de Regiegroep, in 2025 in uitvoering

Project	Korte toelichting		
WIS	WIS (Waterinfiltratiesysteem) is een methode om bodemdaling in veenweidegebieden te verminderen door de grondwaterstand met drainagebuizen te verhogen. Dit kan door middel van passieve (natuurlijke instroom) of actieve (pompsysteem) systemen. Het doel is om veengrond vochtig te houden, waardoor oxidatie en verdere bodemdaling worden vertraagd en de uitstoot van broeikasgassen wordt verminderd. In juni 2023 is in de Regiegroep het principebesluit genomen om, onder voorwaarden, 816 hectare WIS aan te leggen in twee deelgebieden: Stolwijk West en Berkenwoude. Dit in het verlengde van de gezamenlijke Veenweideaanpak Krimpenerwaard 1.0. Vanuit de provincie Zuid-Holland zijn hiervoor middelen vrijgemaakt.		
Klei in Veen	Bij 'Klei in Veen' wordt klei op veengrond aangebracht, waarna het langzaam inspoelt in de bodem. De ingespoelde klei gaat een binding aan met de organische stof waardoor de afbraak van veen wordt beperkt. De pilot 'Klei in Veen' in de Krimpenerwaard richt zich, naast het verminderen van bodemdaling en CO₂-uitstoot op de benodigde logistiek waarbij ervaring wordt opgedaan met het vervoeren van klei per schip en het verpompen van klei. De pilot wordt uitgevoerd onder regie van het Hoogheemraadschap Schieland en de Krimpenerwaard. Als eerste stap wordt dit jaar een 'mini-pilot' uitgevoerd, waarbij natte klei wordt verspreid om ervaring op te doen met de methode en inzicht te krijgen in de risico's van gewasschade. De intentie is om op 35 hectare de pilot "Klei in Veen" toe te passen.		
Pilot Zuidbroek	De haalbaarheid en consequenties van het verhogen van de grondwaterstand door het verhogen van het slootpeil met en zonder greppel infiltratie zijn in 2021-2023 onderzocht in de GLB-pilot 'Met agrarisch waterbeheer werken aan bodemdaling, klimaat, waterkwaliteit en biodiversiteit'. Pilot Zuidbroek 2.0 is een vervolg op dit eerdere GLB-pilot, waarbij nu de effecten van diverse bodemdalings- en broeikasgas-emissie reducerende maatregelen naast elkaar worden vergeleken.	Het doel is enerzijds de demonstratie van de uitvoering in de praktijk van deze maatregelen en anderzijds het in beeld brengen van de uitvoerbaarheid, de effectiviteit, de gevolgen voor het agrarisch gebruik (opbrengst, draagkracht), de kosten en baten hiervan en de effecten op biodiversiteit, baggeraanwas en oeverstabiliteit (indirect waterkwaliteit), diergezondheid en werkbaarheid van het systeem.	De maatregelen die in de praktijk onderzocht en zichtbaar worden gemaakt in de Pilot Zuidbroek 2.0 zijn: » Opzetten slootwaterpeilen » Opzetten slootwaterpeilen met actieve greppelinfiltratie » Passieve waterinfiltratie (PWIS) » Actieve waterinfiltratie (AWIS) » Druppelinfiltratie » Klei-in-veen » Klei-op-veen

7.2 Overige projecten in het gebied

Andere projecten die relevant zijn om ons gezamenlijk perspectief te bereiken zijn:

Emissiereducerende maatregelen (Subsidieregeling landbouw Zuid-Holland)

Via de Subsidieregeling landbouw Zuid-Holland kunnen boeren subsidie aanvragen gericht op het verlagen van hun emissies en de verduurzaming van hun bedrijf.

De subsidieregeling richt zich op:

- » Het laten opstellen van een bedrijfsontwikkelplan door een bedrijfsadviseur
- » Technieken ammoniakreductie melkveehouderijen
- » Meetsystemen ammoniakemissies melkveehouderijen

Agrarisch natuurbeheer (via bestaand ANLb)

Ruim 75% van de melkveehouders doen mee aan een vorm van natuur- en landschapsbeheer in de Krimpenerwaard. In oppervlakte gerekend doet nu (2024) ongeveer 30% van het oppervlakte landbouwgrond (ongeveer 2500 hectare) mee aan agrarisch natuurbeheer. Naast kruidenrijke randen, botanisch beheer en duurzaam waterbeheer pakketten is de focus vooral gericht op het Weidevogelbeheer (1918 hectare), waarvan 600 hectare zwaar beheer.

Deltaplan agrarisch waterbeheer (DAW)

In het programma Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) werken boeren samen met het waterschap aan schonere en voldoende water en een betere bodem. Vanuit het DAW-programma worden boeren daarbij

gefaciliteerd via kennisuitwisseling en studiegroepen bij het uitvoeren van fysieke maatregelen, op het gebied van o.a. bodembeheer, verdroging/vernatting, gewasbescherming en een betere benutting van nutriënten. In de Krimpenerwaard zitten al ongeveer 80 melkveehouders in DAW-studiegroepen.

Mijn koers

In vervolg op het eerdere Mijn Koers project, als onderdeel van de proeftuin Krimpenerwaard, zijn nieuwe trajecten gestart voor o.a. jonge agrariërs. Mijn Koers is een ontwikkeltraject waarin boeren, in een groep, werken aan ieders eigen koers voor de toekomst. Eindresultaat is een helder beeld van de stip aan de horizon voor de deelnemers en de stappen die nodig zijn om daar te komen. Dit beeld wordt vastgelegd in een eigen koerskaart, die als houvast dient voor het proces om tot realisatie van het plan te komen én om anderen mee te nemen in het verhaal en de ambities van de deelnemer. Eind 2025 is de afronding van deze groep en is de bedoeling dat de deelnemers hun toekomstbeeld voor het bedrijf beter in beeld hebben.

Omgevingsprogramma landbouw gemeente Krimpenerwaard

De gemeente werkt aan een Omgevingsprogramma voor de landbouw onder de Omgevingswet. De gemeente Krimpenerwaard wil met het op te stellen Omgevingsprogramma Landbouw zelf richting bepalen en vaststellen welke doelen ze nastreeft voor 2040. Deze gaan over onderwerpen zoals grondgebruik, de omvang van agrarische bouwpercelen, agrarische

nevenactiviteiten, circulair gebruik van afvalstoffen (zoals mestvergisting), en natuur- en landschapsbeheer. Het ontwerp omgevingsprogramma wordt in het 4^e-kwartaal van 2025 vastgesteld door college van B&W.

Afronding NNN (Natuurnetwerk Nederland)

In de Krimpenerwaard wordt 2.250 hectare extra veenweidenatuur gerealiseerd als onderdeel van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). De gemeente, het waterschap en de provincie werken hier, samen met agrarisch ondernemers en particuliere grondeigenaren, aan het tegengaan van bodemdaling, het verbeteren van de waterkwaliteit en het versterken van recreatieve mogelijkheden. Een groot deel is inmiddels aangelegd of in uitvoering en planning is dat eind 2026 de werkzaamheden zijn afgerond.

8 Samenwerken en organisatie

De Krimpenerwaard is van ons allemaal. Overheden, boeren, natuurterreinbeheerders en bewoners werken hier al lang samen in verschillende projecten. Vanaf 2023 is er de Regiegroep landelijk gebied Krimpenerwaard, waarin gemeente, waterschap, landbouw, natuur en provincie vertegenwoordigd zijn. Deze samenwerking zetten we de komende jaren voort. Dit hoofdstuk beschrijft hoe we de komende jaren verder willen samenwerken en hoe we dat organiseren.

8.1 We doen het samen

In de Krimpenerwaard werken we samen vanuit de uitgangspunten die we in hoofdstuk 4 hebben benoemd. We doen dit met een aantal spelregels:

- » We werken samen als gebieds*partners*. Samen aan de slag, bijvoorbeeld met het oplossen van de kreeftenproblematiek, vanuit de overtuiging dat we dit alleen gezamenlijk kunnen oplossen en zo een integrale bijdrage kunnen leveren aan de landbouw, de biodiversiteit en het landschap. Alleen door aan samen aan de slag te gaan met de inzet van overheden, landbouw en terreinbeheerders ontstaat een basis van vertrouwen.
- » Partijen hebben hier een eigen rol en positie in, maar werken altijd samen vanuit de overtuiging dat we alleen gezamenlijk de waarden van het gebied in stand kunnen houden. Ook in de Regiegroep blijft het uitgangspunt dat partijen, binnen hun verantwoordelijkheden, zoveel mogelijk in gezamenlijkheid komen tot besluitvorming.
- » We hebben respect voor elkaars positie en belangen. Agrarische bedrijven moeten bedrijfseconomisch

toekomstbestendig blijven, de natuurterreinbeheerders dragen zorg voor de belangen van de natuur, de overheid draagt zorg voor de democratische legitimatie en borging, en de realisatie van de bestuurlijk/politiek vastgestelde doelen.

- » Boeren werken met praktische kennis samen met terreinbeherende organisaties en omgekeerd. Samen kijken boeren en terreinbeheerders waar het beheer beter kan worden afgestemd om gezamenlijke opgaven, zoals de kreeftenproblematiek en het onder controle houden van muskusratten, predatoren, ganzen en onkruidruk in de gehele Krimpenerwaard, beheersbaar te houden. Via gezamenlijke excursies en beheeroverleg kijken boeren en natuurterreinbeheerders hoe het beheer beter kan.

8.2 Organisatie

We bouwen voort op onze samenwerking van de afgelopen jaren. De urgente systeemvragen blijven we nadrukkelijk agenderen. Tegelijkertijd zal in de komende jaren het accent meer komen te liggen op het begeleiden van de uitvoering van projecten en het uitwerken van de werkpakketten.

Regiegroep Krimpenerwaard landelijk gebied

In de afgelopen jaren heeft de samenwerking binnen de Regiegroep een belangrijke meerwaarde gehad. Naast het bespreken van de gezamenlijke perspectieven en koers richting een toekomstbestendig landelijk gebied, werden zorgen vanuit de landbouw besproken en ontwikkelingen vanuit de provincie, gemeente of waterschap toegelicht. Ook heeft de Regiegroep een rol in het bespreken van uitvoeringsaspecten en resultaten van pilots. Naast het blijven agenderen en bespreken van de belangrijke systeemvragen zal het accent de komende periode liggen op de uitvoering van pilots en het uitwerken van de werkpakketten. Om een goede afstemming hierover te hebben zal Weidehof aan-

sluiten bij de Regiegroep om vragen/signalen uit de uitvoering in te brengen en te bespreken.

Samenstelling

- » Vertegenwoordiger (1) van de gemeente Krimpenerwaard (vz.)
- » Vertegenwoordiger (1) van het Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard
- » Vertegenwoordiger (2) van de werkgroep Landbouw
- » Vertegenwoordiger (1) van de natuurterreinbeheerders
- » Vertegenwoordiger (1) van de provincie Zuid-Holland
- » Vertegenwoordiger (1) van Weidehof Krimpenerwaard (voorbereiding en signalen uit de uitvoering)

Rol

Voor de periode 2026-2027 ligt het accent op:

- » Begeleiding uitvoering projecten (bewaken voortgang, bespreken knelpunten, etc.)
- » Begeleiden uitwerken en besluitvorming uitvoering van de werkpakketten
- » (Blijvend) agenderen en afstemmen urgente systeemvragen en ontwikkelen van gezamenlijke lobbystrategie (bv rivierkreeften)
- » (Blijvend) in gesprek over het lange termijn-perspectief
- » Wederzijds informeren over beleidsontwikkelingen vanuit de partners (uitkomsten omgevingsbeleid/ OER provincie, peilbesluit waterschap, etc.)
- » Delen zorgen/ informeren ontwikkelingen landbouw en landelijk gebied van de Krimpenerwaard

Kerngroep

Een kerngroep blijft nodig. Voor de periode 2025-2026 ligt het accent op begeleiding van de uitvoering, uitwerking van de werkpakketten in concrete projectfiches voor financiering en uitvoering. Gezien de rol in de uitvoering is aansluiting vanuit Weidehof op sommige werkpakketten daarbij van belang.

Samenstelling

- » Gemeente Krimpenerwaard
- » Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard
- » Provincie Zuid-Holland

Afhankelijk van de projecten of werkpakketten die er lopen of aan de orde zijn sluiten vertegenwoordigers van andere organisaties aan.

Rol

Voor de periode 2026-2027 ligt het accent op:

- » Verder uitwerken van de werkpakketten uit het gebiedsplan in concrete projectfiches voor financiering
- » In gang zetten, ondersteuning van de uitvoering door partijen
- » Bestuurlijke ondersteuning Regiegroep
- » Bewaking voortgang uitvoeringsagenda
- » Organisatie communicatie

Wergroepen landbouw en natuur

De werkgroepen blijven een belangrijk gremium voor het delen van de voortgang en uitkomsten van projecten, en het opvangen van signalen uit het gebied. We werken de werkpakketten samen met de werkgroepen uit. Daarnaast zijn de werkgroepen een belangrijk klankbord voor leden in de Regiegroep. De werkgroepen worden ondersteund door de provincie op basis van de deelnamevergoedingen die ook in 2025 en 2024 beschikbaar zijn gesteld.

Rol

Voor de periode 2025-2026 ligt het accent op:

- » Bespreken uitwerking van de werkpakketten
- » Delen van ervaringen uitvoering projecten
- » Signalen uit het gebied

8.3 Uitvoering en beheer

De uitvoeringsorganisatie is gekoppeld aan de uitvoering van projecten. Weidehof Krimpenerwaard wordt daarbij een steeds belangrijkere partner in de uitvoering, maar ook het waterschap, de gemeente en de provincie vervullen een belangrijke rol in de uitvoering van projecten en beheer. Voor de uitvoering zien we een belangrijke rol voor:

- » Weidehof Krimpenerwaard: o.a. werkpakket 4 (KPI) en 5 (weidevogels), pilot WIS, pilot Zuidbroek, ANLb, etc.
- » Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard: o.a. werkpakket 1 (kreeften), 2 (kennis bodemdaling en drooglegging), pilot Klei in veen, etc.
- » Gemeente Krimpenerwaard en andere partijen tbv. werkpakket 7 (Natuurlijk Perspectief en Regiodeal)
- » Provincie Zuid-Holland: o.a. werkpakket 6 polderprocessen

Voor het dagelijks beheer kijken we hoe boeren, terreinbeheerders (NBC, ZHL, Groenalliantie), Weidehof, het waterschap, jachtbeheereenheden, etc. meer kunnen samenwerken en kennis uitwisselen op operationeel niveau. De gemeente Krimpenerwaard neemt het initiatief om zo'n 'beheerdersoverleg' te verkennen (op beheerdersniveau). Het verkennen van verdere samenwerking en opschaling van het beheerplatform (NBC) is hier onderdeel van.

8.4 Communicatie

Voor 2026-2027 zetten we de volgende communicatie in:

- » In Q1 2026 informeren we bewoners, boeren en andere geïnteresseerden over het 'ontwerp' gebiedsplan met een brede gebiedsavond. Naast het informeren over de inhoud van dit gebiedsplan en voorgestelde werkpakketten kan het ook gaan over lopende projecten.
- » In Q4 2026 organiseren we 'demodagen' in het veld waarin de voortgang van de projecten, evt. uitkomsten en worden gepresenteerd.
- » In Q4 2027 herhalen we dit.

Twee keer per jaar (in ieder geval in Q1 2026 parallel aan de gebiedsavond) informeren we de bewoners, ondernemers en boeren via een Nieuwsbrief over de ontwikkelingen en projecten in het landelijk gebied van de Krimpenerwaard.

We benutten de gemeentelijke pagina (website) voor de informatievoorziening en voortgangsberichten.

9 Dit hebben we nodig

Partijen stellen randvoorwaarden bij het gebiedsproces en de uitvoering van de werkpakketten. Deze randvoorwaarden waaronder partijen aan de slag willen zijn beschreven in hoofdstuk 5 en 6 (als onderdeel van de werkpakketten). Daarnaast zijn voor de uitvoering van de werkpakketten in het gebiedsbod en de vervolgorganisatie (hoofdstuk 8) financiële middelen nodig. Deze zijn hieronder samengevat.

Financieringsbehoefte

Voor de periode 2026-2028 bedraagt de eenmalig aanvullende financieringsbehoefte gekoppeld aan dit gebiedsplan voor de komende 3 jaar 11,3 mln. Naast middelen voor uitvoering van de werkpakketten (11,125 mln.) gaat het om de benodigde middelen voor de organisatie en communicatie (160k). Structureel ligt de aanvullende financieringsbehoefte tussen de 18-30 mln./jaar (o.a. wegvangen kreeften en muskusratten, uitbreiding en eerlijke beloning weidevogelbeheer).

Voor de uitvoering van enkele werkpakketten wordt een stevig beroep gedaan op Weidehof. De aanvullende kosten voor versterking van deze uitvoeringsorganisatie zijn niet in deze begroting opgenomen.

Vraag aan de provincie is om samen met de partijen te verkennen in hoeverre de uitvoeringsmiddelen ook gebundeld en meer flexibel kunnen worden ingezet via een integraal gebiedsfonds voor het landelijk gebied van de Krimpenerwaard. Voor deze verkenning is ook een inschatting opgenomen (50k).

Voor werkpakket 4 (KPI) en de lopende projecten ("dit kan meteen") zijn al middelen gereserveerd (16.96 mln).

	Eenmalig	Structureel	Gereserveerd	Toelichting
<i>Hier willen we mee aan de slag (werkpakketten 1 t/m 7)</i>				
1 Bestrijding kreeften, muskusratten, ganzen en predatoren	75 k	15 - 30 mln		75k. opzet PvA kreeften
		PM		Financieringsbehoefte intensivering muskusratten bestrijding nog PM.
	100 k			Vergroten weerbaarheid tegen invasieve soorten beheer bestaande natuurvriendelijke oevers
2 Kennis over bodemdaling en emissies	3 mln			Inrichting meetnet (2,8) / Verdieping scenariostudie (200k)
3 Emissiereductie stikstof op gebiedsniveau en legalisatie	5 mln			3 jaar
4 KPI-project melkveehouderij collectieven			3,9 mln	Samen met Alblasserwaard
5 Uitbreiding Weidevogelbeheer		3 mln 0,2 mln		Uitbreiding ANLb+ (naast de bestaande ANLb systematiek) Weidevogelproefboerderij
6 Vervolg polderprocessen	50 k PM			Organisatie gebiedsprocessen Maatregelen voortkomen uit gebiedsprocessen nog PM. Inzet gronden provincie voor gebiedsproces
7 Natuurlijk perspectief en Regiodeal	3 mln.			Aanvullend op middelen Regiodeal (incl. cofinanciering)
<i>Dit kan meteen</i>				
WIS 816 hectare			11,2 mln	gereserveerd
Pilot Klein in Veen			1 mln	
Pilot Zuidbroek			0,86 mln	Kostenraming PvA Zuidbroek 2.0 2024-2028
<i>Organisatie</i>				
Deelname en ondersteuning werkgroep landbouw en natuur	45 k			Voor 2026 en 2027 op basis van offerte 2024 en 2025 (22k/jaar)
Inzet leden kerngroep + coördinator	Fte			'In kind' vanuit provincie, gemeente en provincie
Versterking organisatie Weidehof	PM			Te verkennen
Verkenning versterking samenwerking beheer	25 k			
<i>Communicatie</i>				
Nieuwsbrief uitvoering Demodagen Inloopavond	40 k			Totaal communicatieactiviteiten voor 2025-2026 (2*20k)
<i>Overig</i>				
Verkenning gebiedsfonds	50 k			Betreft middelen voor verkenning haalbaarheid
<i>Totaal</i>				
	11,385 mln	18-30 mln	16.96 mln	

Bijlage 1: Aanbiedingsbrief ontwerp-gebiedsplan aan Gedeputeerde Staten

Het College van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland

LOCATIE: Stolkwijk
UW BRIEF: DOCUMENTNUMMER: 1800379
ZAAKNUMMER: 1752787 BEHANDELD DOOR: G. Pardoel / K. van Es
TELEFOON: 14 0182

UW KENMERK: BIJLAGE(N): Ontwerp-gebiedsplan E-MAIL: g.pardoel-kuiper
@krimpenerwaard.nl
VERZENDDATUM: 9 januari 2026

ONDERWERP: Ontwerp-gebiedsplan landelijk gebied Krimpenerwaard

Geachte College,

Bij deze bieden wij u ons Ontwerp-gebiedsplan landelijk gebied Krimpenerwaard aan. In de Regiegroep landelijk gebied Krimpenerwaard hebben we op vrijdag 9 januari 2026 dit document als Ontwerp bestuurlijk vastgesteld. In de afgelopen maanden is dit Ontwerp-gebiedsplan met veel zorgvuldigheid en betrokkenheid van alle partijen in ons gebied, niet in de laatste plaats met de boeren, tot stand gekomen.

In dit Ontwerp-gebiedsplan benoemen we onze gezamenlijke uitgangspunten van waaruit we als gebied Krimpenerwaard willen werken aan het lange termijn perspectief voor het gebied, laten we zien met welke werkpakketten en projecten we aan de slag willen, wat we daarvoor financieel nodig hebben, onder welke voorwaarden, en hoe we dit samen organiseren.

Dit gebiedsplan betreft nadrukkelijk een 'ontwerp'. Met dit ontwerp willen we graag met u in gesprek over de beschikbare middelen en de randvoorwaarden waarbinnen we uitvoering kunnen geven aan de werkpakketten en projecten. De uitkomsten van die gesprekken leggen we voor aan de verschillen partijen in de Regiegroep, waaronder ook de werkgroepen landbouw en natuur, om te komen tot een definitief gebiedsplan.

We zien dit Ontwerp -gebiedsplan niet als eindbod, maar als belangrijke tussenstap in ons gebiedsproces waarmee we de komende 3 jaar aan de slag willen, waarbij we leren van ervaringen in projecten en waarmee we ook samen het gesprek voeren om te komen tot een langere termijn perspectief.

Tegelijk zien we dit gebiedsplan ook als een belangrijk stap in het gezamenlijk toewerken naar onderling meer vertrouwen. In de afgelopen jaren is o.a. met de inrichting van het NNN en het nog steeds niet legaliseren van de PAS-melders en interimers, een groot beroep gedaan op het vertrouwen van de boeren in de overheid. Ook zijn de opgaven die op de boeren afkomen groot, wat leidt tot onzekerheid, soms gelatenheid, maar ook strijdbaarheid. Strijdbaarheid die zich soms richt op plannen van de overheid, maar die er ook toe leidt dat boeren laten zien dat ze samen aan de slag willen voor een toekomstigbestendige landbouw in een uniek waardevol veenweidegebied. Het door de landbouw opgestelde eigen Landbouwperspectief laat dit ook zien. Als Regiegroep waarderen we deze inzet en input van de agrariërs in het gebiedsproces zeer, zeker omdat het

grootste deel van de opgaven, voorgestelde werkpakketten en projecten uiteindelijk terecht zal komen op boerenland. Samen met het Natuurlijk perspectief van de werkgroep natuur, waar we de deelnemers uit deze werkgroep ook erkentelijk voor zijn, is het Landbouwperspectief dan ook een belangrijke bouwsteen voor ons Ontwerp-gebiedsplan.

Het in dit ontwerp opgenomen 'gebiedsbod' vraagt van provincie en Rijk nadrukkelijk een spoedig en welwillend antwoord om gezamenlijk te kunnen blijven werken aan gezamenlijk vertrouwen. Onder meer het oplossen van de PAS-problematiek, de kreeftenproblematiek -die ons allen raakt- en, vanuit de landbouw, behoud van de huidige drooglegging, zijn dan cruciaal, evenals het samen met voldoende middelen werken aan de uitvoering van de werkpakketten en de uitwerking van het lange termijn perspectief.

Met alle opgaven en onzekerheden vraagt het veel van partijen in ons gebied om positief te blijven meedenken over oplossingen en lange termijn perspectief voor de Krimpenerwaard. Desondanks is vanuit alle partners in het gebied volop geïnvesteerd in het gebiedsproces en zijn we trots op dit gezamenlijke Ontwerp-gebiedsplan. Graag gaan we hierover spoedig met u in gesprek om te horen hoe vanuit de provincie een bijdrage wordt geleverd aan de uitvoering van ons gebiedsbod en bijbehorende voorwaarden.

Met vriendelijke groet,

Leo Barth
Voorzitter Regiegroep landelijk gebied Krimpenerwaard
Wethouder gemeente Krimpenerwaard

Deze brief is elektronisch aangemaakt en daarom niet ondertekend

pag. 2/2

Bijlage 2: Hoofdpijnen perspectieven

Hoofdpijnen landbouwperspectief (werkgroep landbouw, 2024)

Het is 2040. Koeien zijn een vertrouwd beeld in het karakteristieke slagenlandschap van de Krimpenerwaard. Door koeien te houden, waarderen boeren het gras op en produceren voedsel met een goed verdienmodel voor hun familiebedrijven. Blijvend grasland is hier de kracht achter de landbouw. Het is een paradijs voor weidevogels.

Naast het produceren van hoogwaardig voedsel, beheren de boeren hun gronden zodanig, dat speciaal natuurland in de Krimpenerwaard feitelijk niet meer nodig is. Agrariërs onderhouden het landschap. De polder blijft hierdoor aantrekkelijk voor bewoners en mensen uit de omgeving; de sociaaleconomische vitaliteit en culturele identiteit blijft behouden.

De overheid ziet dat boeren de belangrijkste beheerders zijn om dit veenweidenlandschap duurzaam in stand te houden. Op verschillende erven staan kleine windmolens en er liggen zonnepanelen op de daken van vrijwel alle boerderijen en stallen. Ook zijn er enkele grotere melkveebedrijven die met biogas delen van dorpen van gas voorzien.

De bodemdaling hebben de boeren tot een minimum weten te beperken, onder andere door WIS aan te leggen en klei in veen aan te brengen, waardoor ze

de perceelsdrooglegging van 2024 hebben weten te handhaven. Hierdoor kan de polder in droge perioden de grondwaterstand hoog houden. Op deze manier blijft het mogelijk om als familiebedrijf een goede boterham te verdienen in de Krimpenerwaard.

Maar de boeren kijken ook verder dan hun eigen erf. Het omliggende stedelijk gebied biedt kansen; ze zijn immers de achtertuin van bewoners uit Rotterdam en Gouda. Sommige boeren doen aan verbreding in de vorm van een zorgboerderij of kinderopvang. Anderen leveren natuur- en waterdiensten aan de maatschappij, waarvoor ze langjarig financieel gewaardeerd worden. Doordat de functie van gronden planologisch als agrarisch zijn vastgelegd, hebben de boeren hier bestaansrecht voor de lange termijn.

Hoofdpijnen Natuurlijk perspectief (werkgroep natuur, oktober 2024)

Er is al veel 'groen' en 'blauw' in de Krimpenerwaard. Om doelen te bereiken is het echter van belang dat de kwaliteiten van dit 'groen' en 'blauw' verbetert en zo de biodiversiteit toeneemt. Hiervoor zetten we in op de kwaliteit van het al aanwezige 'groen' en 'blauw'. Uitgangspunt is de kracht van het eeuwenoude (kleinschalige) veenweidelandschap en de basis die hiervan oudsher al is gelegd voor een rijke biodiversiteit.

We zetten in op:

- » Nadruk op kwaliteit en biodiversiteit in beheer
- » Versterken en verder ontwikkelen van de samenwerking
- » Vergroten betrokkenheid bewoners
- » Meer biodiversiteit op eigendom overheden
- » Meer biodiversiteit op erven in het buitengebied
- » Focus op levende sloten
- » Vestreken en behouden van verbanden met omliggende Waarden
- » Toevoegen van landschapselementen
- » Aanpak ganzenoverlast, rivierkreeft en andere exoten
- » Uitbreiding van ANLb-pakketten
- » Afronding aanleg bestaand NNN
- » Een hogere ambitie voor biodiversiteit in NNN-gebieden
- » Actief vastleggen van broeikassen in vernet veen

Hoofdpijnen Leven met water (Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard, februari 2024)

- » Veenweiden in beweging. Met het oog op de grote veranderingen die op het gebied afkomen is het van belang om hierop te anticiperen en zoveel mogelijk samen te werken. Anticiperen betekent dat we meer willen investeren in monitoren en onderzoeken. Met betrekking tot het peilbeheer kunnen we stellen dat in het gebied eigenlijk altijd al gebruik is om voorzichtig om te gaan met het peilbeheer. De droogleggingen in het gebied zijn al relatief beperkt. Dat neemt niet weg dat richting 2040 de blik wellicht actiever dan voorheen gericht wordt op het tegengaan van onnodige bodemdaling en uitstoot van broeikasgassen.
- » Robuust en gezond watersysteem. Het watersysteem van de Krimpenerwaard is robuust, maar bij ontwikkelingen zal de inrichting gericht moeten worden op het behoud ervan. Onze inzet is erop gericht dat percelen het water goed vast kunnen blijven houden. De waterkwaliteit voldoet nog niet aan de normen van de KRW. Deze zijn voor 2027 niet haalbaar vanwege onder andere de historische invloed van bemesting. Onze inzet is erop gericht dat de bemestingstoestand niet toe- en zo mogelijk afneemt. Verder is onze inzet erop gericht dat het Rijk de bestrijding van invasieve exoten, zoals de rode Amerikaanse riviervrees, mogelijk maakt. We blijven ruimte reserveren voor dijken en waterberging

Toekomstperspectief vitaal Krimpenerwaard (gemeente Krimpenerwaard, 2023)

- » De Krimpenerwaard is en blijft een mooi agrarisch landschap, met een groot areaal aan rijke, waterafhankelijke natuur.
- » Boeren zijn (mede) beheerders van dit landschap: ze leveren als een onderdeel van hun bedrijfsvoering diensten voor bodem, groen, water en energieopwekking. Dit draagt sterk bij aan behoud, ontwikkeling en stabiel beheer van het landschap.
- » De natuur is deels 'puur natuur', deels toegankelijk voor recreatief gebruik. Dit recreatief gebruik, ook door bezoekers van buiten Krimpenerwaard wordt sterk gestimuleerd: het draagt bij aan een gezonde levensstijl én aan alternatieve verdienmodellen voor het landschap, onder andere op het gebied van recreatie, energie en zorg.

De Veenweideaanpak maakt onverkort deel uit van dit toekomstperspectief. De Aanpak stelt dat Krimpenerwaard inzet op de ontwikkeling naar een volhoudbare landbouw met hogere biodiversiteit en waterkwaliteit en minder uitstoot van broeikasgassen en stikstof. Het gaat hierbij om toekomstgerichte landbouw met een realistisch verdienmodel en ruimte om in te spelen op veranderingen; landbouw met een basis voor bedrijfsopvolging, zonder per se vast te houden aan de huidige bedrijfsopzet en werkwijze.

Bijlage 3: Doelen

In hoofdstuk 3 zijn de opgaven en ontwikkelingen beschreven. Dit leidt tot verschillende opgaven en bijbehorende beleidsdoelen van overheden in het gebied. Hieronder zijn de doelen vanuit het ZH-PLG samengevat.

	Natuur	Stikstofreductie	Water kwaliteit en systeem	Klimaat landgebruik/landbouw	
Wettelijke doelen VHR, KRW, Wsn, Wnb, Klimaatakkoord- en wet	2030 VHR 30% natuurherstel VHR-soorten en habitattypen	2025 40% areaal ... 2030 50% areaal ... 2035 74% areaal stikstof- gevoelige habitats binnen Natura2000 onder KDW: 2,5 Kton NH ₃ reductie	2027 Concentraties nutriënten in oppervlaktewater en gewasbeschermingsmiddelen 2027 Kwantitatieve toestand grondwater	2030 Emissiereductie broei- kasgassen uit veenweiden: 0,21 Mton CO ₂ -eq reductie 2030 Koolstofvastlegging in bodem, bos en natuur én in landbouwbodems	2030 Emissiereductie broeikasgassen veehouderij en akkerbouw: 0,3 Mton CO ₂ -eq reductie 2030 Emissiereductie methaan in veehouderij en akkerbouw
Bestuurlijk afspraken (coalitieakkoord) Natuurpact (NNN) en Bossenstrategie	2027 Hydrologische condities N2000 gebieden op orde 2027 NNN resterende opgave: 3.270 ha en ca 100 km ecol. verbinding* 2030 Bos areaalopgave 400 ha				
Ambities Deltaprogramma's biodiversiteit, zoet-water en ruimtelijke adaptatie	2050 Groenblauwe dooradering 10% in 2050 , waarvan helft in 2030 en prioritaire gebieden 10% in 2030		2050 Beleid, inrichting en beheer aangepast aan het veranderende klimaat		

Natuur en stikstof

Europese Vogel- en Habitatrichtlijn: herstel van boerenlandvogels

Volgens Europese Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) moet op termijn een landelijk gunstige staat van instandhouding worden gerealiseerd voor de door de VHR beschermde soorten en habitattypen. Doel is onder meer het nemen van maatregelen opdat in 2030 voor ten minste 30% van in een ongunstige staat van instandhouding verkerende VHR-soorten en habitattypen een landelijk gunstige staat van instandhouding wordt bereikt dan wel een sterk positieve trend in gang is gezet. Uiterlijk in 2030 de landelijke negatieve trends van alle VHR-soorten en – habitattypen zoveel mogelijk te stoppen.

Een belangrijk onderdeel van de provinciale strategie om de VHR-doelen te behalen is het herstel van de populaties van boerenlandvogels in de provincie. In de veenweidegebieden gaat het hierbij om weidevogels zoals de grutto. De provincie zet daarbij in op 3500 extra broedparen in de gehele provincie. Concreet betekent dat ongeveer een opgave van 11.000 extra ha weidevogelbeheer in Zuid-Holland. Voor de Krimpenerwaard gaat het dan om een indicatieve oppervlakte van 1500 – 2000 ha weidevogelbeheer ten opzichte van referentiejaar 2019. En hiermee samenhangend 500 tot 600 broedparen erbij in 2040 ten opzichte van 2019.

Voor weidevogels wordt er in het kader van de Europese inbreukprocedure op korte termijn een actuele doelstelling verwacht. De provincie hanteert

nu een provinciale opgave van 3.500 extra broedparen grutto t.o.v. 2019 (richtjaar 2040). Deze opgave is vertaald naar een opgave in hectares weidevogelbeheer per deelgebied op basis van potentie. Als hogere dichtheden worden gehaald (optimaal beheer) in huidige en extra ANLb areaal is bijstelling voor wat betreft oppervlakte mogelijk. Concreet betekent dit voor de Krimpenerwaard en indicatieve oppervlakte van 1500 – 2000 ha weidevogelbeheer ten opzichte van referentiejaar 2019. En hiermee samenhangend 500 tot 600 broedparen erbij in 2040 ten opzichte van 2019.

Natuurnetwerk (NNN)

Provincie Zuid-Holland heeft als doel om 3.270 hectare NNN (gerekend vanaf begin 2022) te realiseren voor eind 2027. Deze opgave (gerekend vanaf begin 2022) is onderverdeeld in drie uitvoeringsprogramma's waarbij het grootste gedeelte in de Krimpenerwaard wordt gerealiseerd, ongeveer 2250 ha NNN. Provincie Zuid-Holland verwacht het overgrote deel van de NNN-opgave uiterlijk in 2027 gerealiseerd te hebben. De te realiseren natuur ligt in het bestemmingsplan-gebied Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard binnen de begrenzing van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) en bestaat ongeveer uit 50% weidevogelnatuur (o.a. vochtig weidevogelgrasland), 35% botanische natuur (o.a. nat schraalland) en 15% kleinschalige landschapselementen (o.a. eendenkooien, pestbosjes en houtkades). De uitvoering ligt bij de gemeente en het waterschap.

GBDA

De provincie heeft als ambitie in het ontwerp ZH-PLG vastgelegd om 10% groenblauwe dooradering (GBDA) te realiseren in de veenweidegebieden in 2030. Onder GBDA wordt verstaan: kleinschalige landschapselementen (veelal lijnelementen) die veelal aaneengesloten zijn en een netwerk vormen en drager zijn van natuurwaarden. GBDA sluit zoveel mogelijk aan bij sloten, wegen, landbouwpercelen; veel op randen van percelen, waardoor niet per definitie onttrekken van landbouwgronden). Het betreft geen wettelijke verplichting, waardoor ruimte ontstaat om het versterken van de biodiversiteit ook anders te realiseren.

In de Krimpenerwaard zijn vooral kansen voor meer natuurlijke slootkanten (mits ook een adequate bestrijding van de rivierkreeften) en het realiseren van meer knotwilgen als bijdrage aan de biodiversiteit, zonder dat sprake is van een extra claim in hectares of externe beperkingen.

Kerngebied	Deelgebied	Totaal opp kerngebied (ha)	Totaal opp deelgebied (ha)	Oppervlakte GBDA (ha)	Oppervlakte GBDA (ha) (% tov kerngebied)	Oppervlakte GBDA (ha) (% tov deelgebied)	doel 2030 (ha) helft van gat tussen huidige en 10%	doel 2030 (%) helft van gat tussen huidige en 10%	doel 2050 (ha)	doel 2050 (%)
	Totaal Duin- en Bollenstreek		5935	230,3 (184,2 - 276,3)		3,9% (3,1% - 4,7%)	412	7%	593	10%
	Totaal Duin Horst en Weide		4834	211,2 (168,9 - 253,4)		4,4% (3,5% - 5,2%)	347	7%	483	10%
	Totaal Westland		5773	229,2 (183,4 - 275,1)		4% (3,2% - 4,8%)	403	7%	577	10%
Totaal Kust en duinen		16542		670,7 (536,5 - 804,8)	4,1% (3,2% - 4,9%)		1162	7%	1654	10%
	Totaal Alblasserwaard		20034	1372,5 (1098 - 1647)		6,9% (5,5% - 8,2%)	1688	8%	2003	10%
	Totaal Boskoop		1150	40,5 (32,4 - 48,6)		3,5% (2,8% - 4,2%)	78	7%	115	10%
	Totaal Krimpenerwaard		10822	758,7 (607 - 910,4)		7% (5,6% - 8,4%)	920	9%	1082	10%
	Totaal Midden-Delftland		6936	362,4 (289,9 - 434,9)		5,2% (4,2% - 6,3%)	528	8%	694	10%
	Totaal Nieuwkoopse Plassen		14274	724 (579,2 - 868,8)		5,1% (4,1% - 6,1%)	1076	8%	1427	10%
	Totaal Oostland		5285	231,1 (184,4 - 277,3)		4,4% (3,5% - 5,2%)	380	7%	528	10%
	Totaal Veenweiden Noord		16781	549,7 (439,8 - 659,7)		3,3% (2,6% - 3,9%)	1114	7%	1678	10%
	Totaal Zuidplas en omgeving		7553	314,6 (251,7 - 377,6)		4,2% (3,3% - 5%)	535	7%	755	10%
Totaal Veenweiden		82835		4353,6 (3482,9 - 5224,4)	5,3% (4,2% - 6,3%)		6319	8%	8284	10%
	Totaal Eiland van Dordt		2882	130,8 (104,7 - 157)		4,5% (3,6% - 5,4%)	210	7%	288	10%
	Totaal Goeree-Overflakkee		19054	789,6 (631,6 - 947,5)		4,1% (3,3% - 5%)	1347	7%	1905	10%
	Totaal Hoeksche Waard		21293	754,4 (603,5 - 905,3)		3,5% (2,8% - 4,3%)	1442	7%	2129	10%
	Totaal IJsselmonde		4568	373,6 (298,9 - 448,4)		8,2% (6,5% - 9,8%)	415	9%	457	10%
	Totaal Voorne-Putten		13886	731,4 (585,1 - 877,7)		5,3% (4,2% - 6,3%)	1060	8%	1389	10%
Totaal Zuid-Hollandse Delta		61683		2779,8 (2223,9 - 3335,8)	4,5% (3,6% - 5,4%)		4474	7%	6168	10%
Totaal Zuid-Holland		161060		7804,1 (6243,3 - 9364,9)	4,8% (3,9% - 5,8%)	4,8% (3,9% - 5,8%)	11955	7%	16106	10%

Figuur x. GBDA voorlopige tabel (uit presentatie)

Bos en bomen

De provincie zet in op het realiseren van meer bos en bomen. Het provinciale brede doel is 400 ha bosuitbreiding in 2030 in de provincie waarvan 150 ha binnen NNN, 150 ha in bestaand recreatiegebied en 100 ha daarbuiten. Het betreft een bestuurlijk afspraak (geen wettelijk doel). Er is geen onderverdeling per deelgebied; via het groeimodel bos en bomenbeleid actief de mogelijkheden voor bosuitbreiding verkennen en uitbreiding van bos en bomen koppelen aan lopende en nieuwe programma's. De provincie ondersteunt dit o.a. met een kanskaart.

Stikstof

De Wet Stikstofreductie en Natuurherstel kent een landelijk einddoel van 74% van het areaal met stikstofgevoelige habitats binnen Natura2000-gebieden onder de kritische depositiewaarden (KDW) in 2035, met tussendoelen van 40% van het areaal onder de KDW in 2025 en 50% van het areaal onder de KDW in 2030. Om deze doelen te halen is een richtinggevend emissiereductiedoel toebedeeld aan Zuid-Holland van 1,9 Kton NH₃, dit is exclusief het basispad. Het basispad is de prognose van ammoniakemissies in 2030 wanneer enkel rekening gehouden wordt met vaststaand beleid tot mei 2020, dus zonder aanvullende maatregelen. Inclusief het basispad (0,6 Kton NH₃) komt het reductiedoel neer op 2,5 Kton NH₃, een reductie van 49% ten opzichte van 2018.

Om het reductiedoel te behalen, onderzoekt de provincie Zuid-Holland in de herziening van haar omgevingsbeleid een generieke emissienorm/streefwaarde op met een bandbreedte van 35 tot 45 kg NH₃ per hectare voor graasdierbedrijven.

Water

Waterkwaliteit

Centrale doelstelling is het realiseren van de KRW-doelstellingen in 2027.

Voor de Krimpenerwaard is het van belang om de voedselrijkdom van het water te verlagen. Fosfaat is hierbij in de Krimpenerwaard de belangrijkste factor door afbraak van het veen (mineralisatie) en (historische) mestgift. De fosfaatbelasting kan worden verminderd door het verlagen van de huidige mestgift (extensivering), uitmijning van de bodem (gewas afvoeren) en vernatting van het veen. Echter door de mineralisatie en nalevering van de bodem kan verbetering van de waterkwaliteit nog vele jaren duren. Ook een maatregel als vernatting van nog fosfaatrijk veen kan juist zorgen voor een te snelle afvoer van fosfaat naar het water en daarmee een verslechtering van de waterkwaliteit. Aanvullend is het van belang om een natuurvriendelijke begroeiing van sloten te bevorderen om uitspoeling te voorkomen, bijvoorbeeld door natuurvriendelijk beheer van oevers en sloten. Om de waterkwaliteit te verbeteren, is daarmee ook een adequate aanpak van urgent. Naast de invloed van de rivierkreeft moet ook gekeken worden naar de invloed van fauna op de waterkwaliteit (bv. ganzen).

Met de derogatie kunnen agrariërs onder voorwaarden meer stikstof uit dierlijke mest op hun grond aanbrengen dan volgens de Nitraatrichtlijn is toegestaan. Deze derogatie, waarmee boeren maximaal 250 kg N/hectare mogen toepassen, wordt na 2025 afgeschaft. Vanaf 2026 mag er nog 170 kg N/hectare gebruikt worden uit dierlijke mest. In NV-gebieden (een deel van de Krimpenerwaard) is de afbouw van de derogatie versneld uitgevoerd. Al deze maatregelen hebben grote financiële gevolgen voor het verdienmodel van boeren.

In het vigerende regionaal waterprogramma 2022-2027 is het provinciaal waterbeleid opgenomen. In dit programma staan onder andere de maatregelen ter uitvoering van de Kaderrichtlijn Water (KRW). Op dit moment wordt het regionaal waterprogramma geactualiseerd voor de planperiode 2028-2033. Dit proces loopt t/m december 2027 wanneer het regionaal waterprogramma definitief wordt vastgesteld. Voor het behalen van de KRW-doelen kan het nodig zijn dat aanvullende maatregelen voor waterkwaliteit genomen worden.

Bodem en water sturend

Het doel van water en bodem sturend is dat ruimtelijke keuzes die nu en de komende jaren komen, bewust en op basis van de juiste kennis en inzichten worden gemaakt. Het is een kennisbasis die inzicht verschaft in ruimtelijke gevolgen richting 2100 bekeken vanuit de thema's waterveiligheid, water te veel, water te weinig en drinkwaterbeschikbaarheid.

Klimaatverandering vraagt om permanente aandacht en ruimte voor de dijken. Daarnaast is van belang om te voorkomen dat het gebied steeds kwetsbaarder wordt. Tegengaan van bodemdaling, wateroverlast en droogte zijn daarbij belangrijke opgaven, ook ruimtelijk.

We zullen er steeds meer vanuit moeten gaan dat overlast en schade niet altijd te voorkomen zijn. Het is daarom van belang om het gebied weerbaar in te richten en voorbereid te zijn om adequaat te kunnen handelen. Hierbij is het goed om ervan uit te gaan dat problemen zoveel mogelijk binnen het eigen gebied moeten kunnen worden opgelost. Tegen extreme neerslag is niet op te pompen. Het is daarom van belang het gebied zo in te richten dat bij dergelijke gebeurtenissen het watersysteem zoveel mogelijk water kan bergen, zodat schade zoveel mogelijk wordt voorkomen, bijvoorbeeld door vooral in de laagste delen van een polder ruimte te houden voor het bergen van water en de drooglegging niet te klein te maken. Omgekeerd is het ook belangrijk om voor perioden van extreme droogte zoveel mogelijk water vast te houden. Aandacht voor bodemdaling is daarbij van belang omdat juist bij extreme droogte er een toenemend risico is op schade aan gewassen of schade door droogvallende funderingen. Tenslotte leiden verschillen in bodemdaling, veroorzaakt door verschillen in bodemopbouw, tot toenemende hoogteverschillen binnen peilgebieden. Met name in grote peilgebieden ontstaat daardoor druk om nieuwe peilvakken in te stellen, met toenemende kosten en vermindering van de robuustheid en beheerbaarheid van het watersysteem.

Klimaat

Bodemdaling en CO₂

Van de landelijke 1 megaton CO₂-reductie die gerealiseerd moet worden voor 2030 hebben de partijen betrokken bij de Veenweideopgave in het Klimaatakkoord, op basis van modelgegevens een inschatting gemaakt van de bijdrage per provincie aan de uitstoot van CO₂ uit veenweiden. Op grond hiervan is 25% van de opgave voor 2030 toegerekend aan de provincie Zuid-Holland.

De actuele (indicatieve) emissie van de 32.423 ha Zuid-Hollandse veenweidegebieden bedraagt 0,35 Mton (systeem SOMERS). Het grootste deel van deze emissie vindt plaats in de qua oppervlakte grootste veenweidegebieden Alblasserwaard, Krimpenerwaard en de omgeving van de Nieuwkoopse Plassen. Vandaar dat de provincie deze drie gebieden heeft aangewezen als prioritair.

De indicatieve emissiereductieopgave broeikasgassen veenweiden voor Zuid-Holland is 0,21 Mton CO₂-eq per jaar in 2030 op basis van referentie uitstoot 2017. De indicatie restemissie per 2030 is dan 0,12 Mton/jaar. In de tabel hieronder is beschreven wat de bijdrage van de Krimpenerwaard zou zijn. Om CO₂-uitstoot te verminderen is het tegengaan van bodemdaling een belangrijk aandachtspunt.

Methaan en lachgas

Voor methaan en lachgas (bij bemesting) uit veeteelt en akkerbouw geldt voor 2030 voor Zuid-Holland een reductieopgave van 0,3 Mton CO₂ equivalenten. Deze provinciale opgave is niet nader gespecificeerd voor de Krimpenerwaard.

Tabel x: Tabel naam van de tabel

	Zuid-Holland	Krimpenerwaard	Alblasserwaard	Nieuwkoopse Plassengebied
Areaal netto Veenweiden	32.423 ha	7.170 ha	11.291 ha	3.235 ha
Actuele emissie (Mton CO₂)	0,35 Mton	0,07 Mton	0,11 Mton	0,03 Mton

Tabel x: Tabel naam van de tabel

Deelgebied	Areaal veenweiden	Berekende CO ₂ -emissie	Indicatief emissie- reductiedoel	Indicatieve rest- emissie
	ha	CO ₂ t/jr	CO ₂ t/jr	CO ₂ t/jr
Alblasserwaard	11.291	106.967	67.200	40.000 - 45.000
Krimpenerwaard	8.475	83.581	52.500	30.000 - 34.000
Nieuwkoop	7.487	72.862	46.200	26.000 - 30.000
Groene Hart Noord	4.394	46.858	29.400	16.000 - 18.000
Zuidplas e.o.	842	10.106	6.300	3.300 - 3.700
Midden Delfland	940	8.715	6.300	3.000 - 3.400
Oostland	249	2.482	2.100	< 1.000
Boskoop	-	-	-	
Kust&Duinen	111	1.167	-	
Zuid-Hollandse Delta	-	-	-	
Totaal	33.789	332.738	210.000	130.000 - 140.000

Landbouw

Hoofddoelstelling van de gezamenlijke Veenweide-aanpak Krimpenerwaard 1.0 is het ontwikkelen van een volhoudbare landbouw in de Krimpenerwaard; een toekomstgerichte landbouw, voorzien van een realistisch verdienmodel met ruimte om tegenslagen op te vangen. Volhoudbaar betekent ook dat er basis is voor bedrijfsopvolging, zonder daarbij per se vast te houden aan de huidige bedrijfsopzet en werkwijze. (uit: Veenweideaanpak Krimpenerwaard 1.0).

In het provinciaal beleid staat het toekomstbestendig maken van de landbouw in de op ecologisch en economisch vlak centraal. De rol van de landbouw ziet de provincie als driedelig:

- 1) als producent van voedsel,
- 2) beheerder van het landschap en
- 3) essentieel onderdeel van de sociaaleconomische identiteit van de gebieden.

Hierbij wil de provincie dat agrariërs voor deze rollen gewaardeerd en voldoende beloond worden, waarbij de stappen worden erkent die elk individueel agrarisch bedrijf al heeft gemaakt voor verduurzaming. Om om te gaan met de verschillende opgaven stelt de provincie dat dit alleen kan als de agrariër in de toekomst een verdienmodel heeft waarbij hij/zij beloond wordt voor de bijdrage aan het oplossen van deze opgaven. Dat betekent bijvoorbeeld een beloningssystematiek voor de diverse ecosystemendiensten die een agrariër levert. Het betekent ook mogelijk verbreding van de taken van de agrariër, niet alleen melkproductie maar ook een rol als natuurbeheerder en aanbieder van andere diensten.

De gemeente Krimpenerwaard richt zich op de ontwikkeling van duurzame landbouw met hogere biodiversiteit, verbeterde waterkwaliteit en minder uitstoot van broeikasgassen en stikstof. Het streeft naar toekomstgerichte landbouw met een realistisch verdienmodel, ruimte voor aanpassing en bedrijfsopvolging zonder vast te houden aan de huidige werkwijze. Er wordt ingezet op: ontwikkelkansen voor agrarische bedrijven, met focus op adaptieve landbouw en de overgang naar natuurinclusieve landbouw; maatregelen om bodemdaling en CO₂-uitstoot tegen te gaan, zoals waterinfiltratiesystemen en aanpassingen in landgebruik en waterbeheer; ruimte voor nevenactiviteiten van landbouwbedrijven om extra inkomsten te genereren en het versterken van recreatieve structuren, met betere verbindingen tussen kernen en omliggende steden, en het stimuleren van recreatie die past bij de ruimte en rust van Krimpenerwaard.

Overig

Voor deze opgaven zijn geen concrete beleidsdoelen geformuleerd.

Landschap

De waardering voor het cultuurlandschap kan niet los gezien worden van het agrarisch grondgebruik. De weidende koeien en de grazige open ruimtes zijn een belangrijk onderdeel van het landschapsbeeld. Centraal doel is behoud van het karakteristieke slagenlandschap.

Sociaaleconomisch

Doel van de gemeente Krimpenerwaard is om de leefbaarheid van de kernen en het buitengebied te waarborgen en een breed welvaartspectief te behouden voor het hele gebied. Deze aanpak kan zich bijvoorbeeld richten op het binden van jongeren aan de regio, het samen met de gemeenschappen zorgen voor een passend voorzieningenniveau of het begeleiden van boeren door erfcoaches om mogelijkheden voor duurzame verdienmodellen te verkennen en te ondersteunen. Hierbij is het bouwen van voldoende woningen voor de diverse doelgroepen een belangrijke voorwaarde voor de gemeente. Ook hebben bestaande bedrijven ruimte nodig om te kunnen ontwikkelen.

Infrastructuur en verkeersveiligheid

Door de toenemende verkeersdruk is ontvlechten van verkeersstromen nodig. De smalle wegen in zettingsgevoelig gebied dat steeds natter wordt, kunnen meer en zwaarder verkeer moeilijk aan. Vanuit dit perspectief is het nodig dat woningen en verkeer intensieve bedrijvigheid zoveel mogelijk geconcentreerd worden op goed ontsloten locaties.

Bijlage 4: Kwalitatieve inschatting op doelbereik

Werkpakket	Biodiversiteit	Stikstofreductie	Waterkwaliteit	Klimaatopgave	Perspectief landbouw
1 Bestrijding rivierkreeft, muskusratten, ganzen en predatoren	++	+/-	++	+	++
2 Kennis over bodemdaling en emissiest	+/-	+/-	+/-	++	+
3 Emissiereductie stikstof op gebiedsniveau	+	++	+	+/-	+
4 KPI-sturing melkveehouderij collectieven	+	+	+	+	++
5 Uitbreiding agrarisch weidevogelbeheer	++	+	+/-	+/-	++
6 Vervolg polderprocessen	+	+	+	+/-	++
7 Natuurperspectief en Regiodeal	++	+/-	+	+/-	++

Legenda:

- ++ grote bijdrage opgaven
- + bijdrage
- +/- neutraal
- negatieve bijdrage
- grote negatieve bijdrage

Colofon

Opdrachtgever: Regiegroep landelijke gebied Krimpenerwaard
(Gemeente Krimpenerwaard, Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard,
Provincie Zuid-Holland, werkgroep Landbouw, werkgroep Natuur)

Tekst:

Kees van Es | Wing

Marjolein van Woerkom | Wing

Géke Pardoel | gemeente Krimpenerwaard

Jan Oostdam | Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard

Joost van Oosterwijk | Provincie Zuid-Holland

Beeldmateriaal: Adobe Stock en beeldstories, PPP-Agro-Advies, Landbouwperspectief (2024)
en Natuurlijk perspectief (2024)

Ontwerp en vormgeving rapportage: Wing | Studio Koelewijn Brüggewirth

